Туркистон бир, ватан бир

ТУРКИСТОН

Ёшларнинг ижтимоий-сиёсий газетаси

1993 йил 8 апрель • Пайшанба • № 40 (14068) ترکستان ✻ TURKİSTAN Нархи 5 сўм.

Хуш кўрдик, азиз биродарлар!

Ўзбекистонда меҳмон бўлиб турган Туркия Республикаси Президенти Турғут Ўзол мамлакатимиз Президенти Ислом Каримов ҳамроҳлигида 6 апрель куни Бухорога келди.

Икки қардош давлат раҳбарлари Ўзбекистон ва Туркия давлат байроқлари ҳамда турфа қутлов лавҳалари билан безатилган Бухоройи шариф тайёрагоҳида ўзбекона меҳмоннавозлик билан кутиб олинди.

Миллий либосдаги ўзбек қизлари, шунингдек, Бухородаги турк лицейи талабалари ҳурматли меҳмонларга гуллар билан пешвоз чиқишди.

Меҳмонларни кутиб олиш маросимида Бухоро вилояти ҳокими Д. Едгоров, Бухоро шаҳри ҳокими У. Носиров ва бошқа расмий кишилар ҳозир бўлдилар.

Ўзбекистон ва Туркия давлат раҳбарлари ҳамда уларнинг ҳамроҳлари ислом оламининг буюк алломаларидан бири ватандошимиз Баҳоуддин Нақшбандий ҳазратларининг зиёратгоҳига йўл олдилар. Зиёратгоҳда Туркия Республикаси Президенти Турғут Ўзол жаноблари пойига мусулмончилик анъаналарига кўра қўй сўйилди.

Баҳоуддин Нақшбандий масжидининг имом хатиби Мухтор ҳожи Абдуллаев Туркия Президентини шу йилнинг сентябрь ойида Нақшбандий ҳазратларининг 675 йиллик тўйида қатнашишга таклиф этди. Туркия Республикаси Президенти ва унга ҳамроҳ бўлиб келган турк ишбилармонлари хазрат Баҳоуддин Нақшбандий масжидига 45 минг доллар хайрия қилишди.

Сўнгра ҳурматли меҳмонлар Бухоройи шарифнинг тарихий-меъморчилик обидалари — Ситораи Моҳи Хоса, Исмоил Сомоний мақбараси, Пойи Калон меъморий мажмуи ва Лаби Ҳовузни зиёрат қилдилар ҳамда Бухородаги турк миллий маданияти маркази фаоллари билан учрашдилар.

Туркия ва Ўзбекистон давлат раҳбарлари ҳамда уларнинг ҳамроҳлари шу куни Бухородан Тошкентга қайтиб келишди.

Тошкент тайёрагоҳида олий мартабали меҳмон ва Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовни республика Олий Кенгаши Раиси Ш. Йўлдошев, Бош вазир А. Муталов, Тошкент шаҳар ҳокими А. Фозилбеков ва бошқа расмий кишилар кутиб олдилар.

* * *

7 апрель куни Тошкент тайёрагоҳида мамлакатимизда меҳмон бўлиб турган Туркия Республикаси Президенти Турғут Ўзол бошчилигидаги расмий делегация аъзоларини кузатиш маросими бўлди.

Ҳар икки мамлакат Президентларининг оммавий ахборот воситаларига берган баёнотларида ниҳоясига етаётган сафар ғоят самарали бўлганини алоҳида таъкидладилар.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов олий мартабали меҳмон — Турғут Ўзол жанобларини бутун сафар давомида жумҳуриятимиз раҳбарларигина эмас, оддий меҳнаткаш халқ ҳам улкан меҳр-муҳаббат билан қарши олганини ифтихор билан қайд этди. Бу халқимиз орасида Туркия Президентининг обрўси ортиб бораётганидан далолатдир. Халқимиз жаноб Турғут Ўзолнинг ўзбек-турк дўстлигини мустаҳкамлаш борасидаги ҳиссасига юксак баҳо бермоқда. Аслида биз — ўзбеклар ва турклар икки алоҳида мамлакатда яшаётган бир халқмиз, деди Ўзбекистон Президенти.

Туркия давлат раҳбари сафари давомида муҳим ҳужжатлар имзоланганидан мамнунлигини изҳор этар экан, бўлиб ўтган музокаралар, мулоқотлар натижалари ўзбек ва турк халқларининг 11—12 асрлардан бошланган иқтисодий, маданий алоқаларни ривожига янада кенг имкониятлар очажагига ишонч билдирди.

Сўнг Туркия Республикаси Президенти Ўзбекистон давлат ва ҳукумат раҳбарлари, тайёрагоҳда ҳозир бўлган дипломатия ваколатхоналарининг вакиллари билан самимий хайрлашди.

Олий мартабали меҳмон ва унга ҳамроҳлик қилаётган расмий делегация аъзолари Бишкекка жўнаб кетдилар.

Делегация аъзоларини республика Олий Кенгаши Раиси Шавкат Йўлдошев, Бош вазир Абдулҳошим Муталов, Тошкент шаҳар ҳокими Адҳамбек Фозилбеков ва бошқа расмий кишилар кузатиб қолдилар.

* * *

Шу куни Туркия Президенти Турғут Ўзол Бишкекка етиб келди.

(ЎзА).

ЁШЛАРНИНГ ЎЗ БАЙРАМИ БЎЛСИН

ТАКЛИФ ҚИЛАМАН

Бу дунёда байрамлар кўп. Қурувчилар кунидан тортиб, сотувчилар кунигача бор. Олдинлари биз учун муқаддас бўлган октябрят, пионер, комсомол деган тушунчалар бугун йўқ. Эътиқод сабабмиди, билмадиму ўқувчилар учун октябрятлик ҳам, комсомолга қабул қилинган кунлари ҳам бир байрам эди. Энди бўлса, ёшларнинг алоҳида байрами йўқ.

Тўғри, 5 апрель куни Ёшлар Иттифоқи ташкил топган кун сифатида нишонланди. Балки бу кунни иттифоқ аъзолари байрам қилишгандир. Бироқ, ёшларнинг кўпчилиги бу куннинг борлигини ҳам билишмаса керак.

Таклифим: Биринчи май — республикамизда Ёшлар куни деб белгилансин ва бу кунни жумҳуриятимиз аҳолисининг асосий қисмини ташкил этган ёшлар кенг нишонласинлар.

Ш. АЛИЕВА,
Сурхондарё вилояти.

ЎЙЛАБ КЎРИШ КЕРАК

Истиқлол сабаб байрамларимиз ҳам ўзгарди. Собиқ СССР даврида кўплаб ўзига хос айёмларимиз бўлган. Уларнинг кўпчилиги бугун нишонланмайди.

Аммо шундай байрамлар борки уни халқимиз эъзозлайди, жон-дилдан севади. Ана шулардан бири Наврўз. Уни йўқ қиламан деганларнинг юзи қора бўлганиниям кўрдик. Президентимизнинг фармони билан Ҳайит кунларининг умумхалқ байрами сифатида нишонланишининг ўзи катта жасорат бўлди.

Ҳақиқатан ҳам комсомол туғилган кун, пионер ташкил топган ёки Совет ёшлари куни каби айёмларнинг ўрнини босадиган Миллий ёшлар кунини ўтказишни ўйлаб кўрадиган пайт келди. Аммо касб-кор байрамларини нишонлашни ортиқча иш деб ўйлайман. Ёшлар байрами эса бу бошқа гап.

А. ЙЎЛДОШЕВ,
Фарғона вилояти.

Ёзиш учун чақиришмади

Ўзбекистон Ёшлар Иттифоқи ташкил топган кун нишонланаётган бир пайтларда Тошкент шаҳар қўмитасига чақириб қолишди. «Навбатдаги тадбирлардан бири, шекилли» хаёлида бордик.

— Бу сафар сизларни ёзиш учун эмас, балки байрам билан таблаш мақсадида таклиф қилдик, — дея кутиб олди биринчи котиб Жавоҳарлаъл Ҳакимов.

Табиийки, мухбирлар йиғилган давра шунчаки давра бўлиб қолмайди. У баҳона ташкилот ўтмиши, тарихи, келажаги, Ўзбекистонда барча йигит қизлар турмушига оид масалалар, ютуқ камчиликлар, келгуси режалардан суҳбатлашилди.

Ёшларнинг бир вакиллари сифатида мухбирлар Ёшлар Иттифоқи шаҳар қўмитасининг фахрий ёрлиғи ва совғалари билан тақдирландилар.

(Ўз мухбиримиз).

Талабалар Ҳиндистонга боришади

Тошкент Давлат Шарқшунослик институтининг олти талабаси ва икки ўқитувчиси 14 апрель куни Ҳиндистонга жўнаб кетади. Сафардан мақсад, улар Деҳли ва Жавоҳарлаъл Неру номидаги университетларда бўлиб, ҳиндистонлик талаба ва ўқитувчилар билан маданий алоқа боғлаб, тажрибалар алмашадилар. Ўзбекистонлик талабалар ҳинд ва ўзбек тилида тайёрлаб борган дастурларини ҳам намойиш этадилар.

Бугунги ўтиш даврида хорижга бориш учун унча-мунча маблағ етмаслиги маълум. Шу сабабдан хорижга бориш ҳамманинг қўлидан келавермайди ҳозир. Айниқса, талабада фалон пул қаерданам бўлсин. Сафарга отланган Шарқшунослик институтининг талабаларини эса институт маъмурияти ва Алишер Шомуҳамедов президентлик қилаётган «Ўзбек маскани» фирмалари ҳомийликка олишди.

Мактуба УСМОНБЕКОВА,
Шарқшунослик институти, филология факультети ҳинд бўлими 3-курс толибаси.

Шу сонга хабар

СОВРИН ТУРКМАНЛАРДА КЕТДИ

Марказий Осиё театрларининг 5-халқаро фестивали Ашгабодда ўтказилди.

Бу галги фестивалнинг жуғрофияси бирмунча кенгайгани ҳам унинг ўзига хос хусусияти бўлди. Унда биринчи бор қорақалпоқ тилидаги пьеса кўрсатилди. Танловда Озарбайжон тўла ҳуқуқ билан қатнашди. Татаристонлик театр жамоалари, МДҲ бошқа республикаларидан, шунингдек, Туркия ҳамда Эрондан келган артисту-режиссёрлар эса фестиваль меҳмони бўлишди.

Туркманистон Давлат академик театрининг «Медея» спектакли ижодкорлари фестивалнинг катта соврини ва юз минг сўмлик мукофотини олдилар.

«ВИТА» ҲОМИЙЛИК ҚИЛДИ

Тошкент шаҳар 14-болалар шифохонасида хатна қилиш маркази, кундузги даволаниш бўлими, кичик жарроҳлик ишлари дастури тузилди. Ички касалликлар бўлими янги «Эхотомаскоп», «Элмаскоп» ва лазерлик «Шифо» аппаратлари билан таъминланди. Барча бўлимлар қайтадан жиҳозланди. Бу хайрли ишларда «Вита» Бельгия ва Ўзбекистон қўшма корхонаси ҳомийлик кўрсатди.

МИЛЛИЙ ЎЙИНЛАР ФЕСТИВАЛИ

Жиззах вилояти ҳокимлигининг фармойишига мувофиқ 24 апрелда Фориш туманидаги «Қизириқ» тепалигида анъанавий халқ миллий ўйинлари фестивали ўтказилади.

Вилоятда уч йилдан буён ўтказиб келинаётган бу тадбирга Марказий Осиё давлатлари вакилларини ҳам жалб этиш мўлжалланмоқда. Шу кунларда Туркия, Эрон, Покистон, Япония, Хитой сингари хорижий мамлакатлар вакилларини кутиб олишга ҳозирлик кўрилмоқда.

ЖАЖЖИ ТЕГИРМОНЛАР

Бухоро ва Тошкент вилоятларида соатига 250 килограмм ун тортиб берадиган жажжи тегирмонлар ишлаб чиқариш синовидан ўтказила бошлади. Бу тегирмончилар давлат «маҳаллий саноат» корпорациясига кирувчи «Прогресс» илмий ишлаб чиқариш бирлашмасида яратилди.

Ҳозир «Прогресс»да мева ва сабзавотни қуритадиган, консервалайдиган, сопол тахтачалар ва безак материаллар ишлаб чиқарадиган машина-ускуналар ясалмоқда. Янги машина-ускуналар корпорациянинг тажриба-механика заводида тайёрланмоқда.

КИЧКИНТОЙЛАРГА ҒАМХЎРЛИК

Андижон ёғ-мой комбинати меҳнат жамоаси вилоят болалар уйи тарбияланувчиларига 40 минг сўм туҳфа этди. Андижон сут заводи ишчи-хизматчилари уларга ҳар куни 40 литр сут етказиб берадиган бўлди. Вилоят нефть маҳсулотлари ишлаб чиқариш бирлашмаси ходимлари эса кичкинтойларга 200 минг сўмлик кийим-кечак, кўрпа, ёстиқ жилдлари, чойшаб, идиш-товоқ ҳадя этади.

«Туркистон» ва ЎзА мухбирлари.

АЗИЗ асримизнинг онлари

Бизлар байрамларсиз яшолмайдиган халқмиз. Бир марта бўлса-да, топган-тутганимизни эл олдига тўкиб, дастурхон ёзмасак, кўнглимиз жойига тушмайди. Шодуҳуррамликнинг нимаси ёмон, ахир?

Аксариятимиз республикамиз мустақил бўлди, деб кўп гапирамиз, ғурурланамиз. Аммо мустақиллик ҳар биримизнинг зиммамизга ўзимизга яраша масъулият юклаганини ҳис қилавермаймиз. Аслида ҳам мустақиллик боис ўзгаришлар кўп бўлди. Оддий қилиб айтганда, рўзғорни қайта тиклаяпмиз. Байрамларимиздан тортиб, қураётган иморатимизгача бошқача бир кўзда қараяпмиз. Ёшларда ижодкорлик, яратувчилик ҳисси ортиб бораяпти. Республикамиз аҳолисининг ярмидан кўпини ёшлар ташкил қилади. Демак, келажагимизнинг қандай бўлиши кўп жиҳатдан уларга боғлиқ.

Бугунги янгиланиш сиёсати улкан бир дарахтни эслатса, ёшлар унинг илдизларидир. Бундай деётганим азбаройи ўхшатиш учун эмас, бунинг ўзига хос асослари бор.

Мана шу экилган ниҳоллар, бошқарувнинг турли тизимида илк бора ўзини синаб кўраётган ёшлар яхши парвариш қилинса, оталар тажрибаларини аямасалар, улар жуда тез ҳосил берадилар. Имонимиз комилки, Ўзбекистонимиз яқин йилларда қиёфасини батамом ўзгартиради. Шу ўзгартирувчи механизм мурвати ҳам ёшлардир.

Ана шундай ёшларнинг руҳиятини янада тетиклаштирмоқ учун БАЙРАМ қилмоқнинг нимаси ёмон?

Маълумки, яқинда Президентимиз томонидан «Соғлом авлод учун» ордени таъсис этилди. Кўп болали, тобора яшараётган республикамиз учун эса бу орденнинг таъсис этилиши катта аҳамиятга эга. Янги таъсис этилаётган байрам мана шу қутлуғ қадамнинг мантиқий давоми бўлсин. Бу байрам май ойининг бошларида нишонланса, кўнгилдагидек бўларди. Май бу табиатнинг, барча жонзотларнинг уйғониш палласи. Куч-қувват, ғайрат-шижоат жумбуш урган пайт. Майда биз ҳоҳлаймизми, йўқми, кўнгил кенгликларни, дўстлар даврасини, ўйин-кулгини истаб қолади. Йигит-қизлар кўзига ҳаёт янада жозибали, латофатли кўринадиган палла бу. Ана шундай дамда байрам ўтказсак, ёшларимиз кўнгли тоғдек кўтарилган бўларди.

Мен бу байрамни шундай тасаввур қиламан. Бу куни куч-қувватга тўлиб-тошган ёшлар спорт майдончаларида баҳслашадилар, куч синашсалар. Байрам баҳона, Тошкентдаги бир вақтлар «Комсомол боғи» номи билан машҳур сайлгоҳ шуҳратини қайта тикласа. Тадбирлар чўққиси ана шу боғда ўтказилса. Байрамдан миллий қадриятларимизни тиклашга қаратилган тадбирлар ўрин олса. «Ёш қўшиқчилар», «Ёш аскиячилар» каби ўнлаб танловларнинг финал қисмлари байрам тадбирларига файз киритса...

Байрам қайси куни ўтказилади, бошқалар ҳам бу тўғрида ўз фикрларини айтишар. Биринчи майни тавсия этаётганимизнинг боиси эса йиллар давомида шу кунни байрам қилиб ўрганиб қолган ёшларимиз, айниқса болалар ноумид бўлмасинлар, деймиз.

Шоир Ғафур Ғулом айтганидек:

Азиз асримизнинг
азиз онлари,
Азиз одамлардан
сўрайди қадрин.
Фурсат ғаниматдир
шоҳ сатрлар-ла,
Безамоқ чоғидир умр
дафтарин.

Ҳа, фурсат ғанимат, аммо кўнгилда ҳеч қандай ҳадик, иккиланиш йўқ. Аксинча, бир ишонч ниш урмоқда. Ишончимизнинг боиси шуки катта-катта давраларда «Ёшлар учун қанча ҳизмат қилсақ оз» деб айтган тоғларимиз бор. Қолаверса, шоир айтганидек, «умр дафтарини шоҳ сатрларда» безашга чоғланганлар улар!

М. ИСРОИЛОВА,
«Туркистон» шарҳловчиси.

ТАҲРИРИЯТДАН: Юқорида муштарийлардан келган мактублар ва унга ёзилган шарҳ билан танишдингиз. Сиз нима дейсиз, азиз муштарий? Айнан қайси кун Ёшлар куни бўлсин ва қандай ном билан аталсин? Ёшлик байрами, ёшлар байрами, соғлом авлод байрами каби номларни таклиф қилишяпти. Сиз нимани таклиф қиласиз?

Ана шулар тўғрисидаги фикрларингиз битилган мактубларингизни кутамиз.

Янги рукн: Буюк бобокалонларимиз

ВАТАН ТУЙҒУСИ

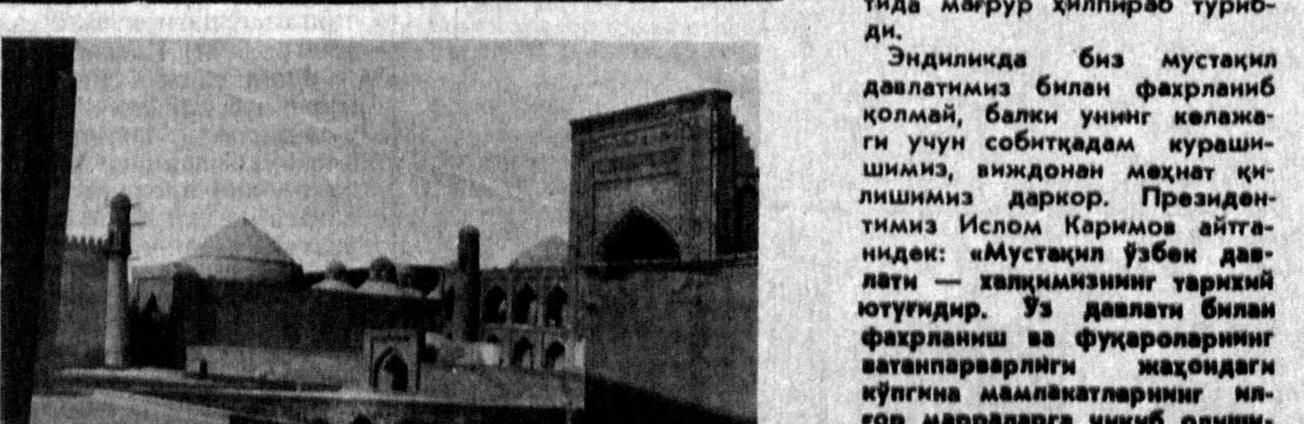

БИЗ ТУҒИЛИБ ЎСГАН она-Ватанимиз — Ўзбекистон мустақил давлат бўлиб, дунёга танила бошлаганига ҳам бир ярим йилдан ошди. Истиқлол нашидаси, озодлик шабадаси баралла эсиб турибди. Бугун Ватаннинг ҳар бир асл фарзанди ўзини ота юртининг жигарбанди деб ҳис этяпти ва бундан фахрланаяпти. Ҳар куни эрта тонгда радиода мадҳиямиз айтилганида яна бир бор кўнглимиз тоғдай кўтарилади. Байроғимиз Нью-Йоркдаги Бирлашган Миллатлар Ташкилоти биноси олдида ва бошқа ўнлаб хорижий давлатлардаги элчихона ва консулхоналаримиз пештоқида мустақиллигимиз рамзи сифатида мағрур ҳилпираб турибди.

Эндиликда биз мустақил давлатимиз билан фахрланиб қолмай, балки унинг келажаги учун собитқадам курашишимиз, виждонан меҳнат қилишимиз даркор. Президентимиз Ислом Каримов айтганидек: **«Мустақил ўзбек давлати — халқимизнинг тарихий ютуғидир. Ўз давлати билан фахрланиш ва фуқароларининг ватанпарварлиги жаҳондаги кўпгина мамлакатларнинг илғор марраларга чиқиб олишида ёрдам берган. Мамлакатимиз тупроғида яшаб турган ва ўзини ватанпарвар деб ҳисоблаган ҳар бир киши унинг яхлитлиги ва бирлигини асраб авайлаши шарт».**

Дарҳақиқат, эришилган мустақилликни мустаҳкамлаш ўз-ўзидан бўлмайди. Бунинг учун аввало, халқимизнинг буюк бобокалонлари — Амир Темур, Улуғбек, Алишер Навоий, Ал Хоразмий, Имом Бухорий, ат Термизий, Аҳмад Яссавий, ибн Сино, Ал Беруний, Бобур сингари оламга машҳур саркарда ва алломаларимизни фарзандларимизга уқтиришимиз, Самарқанд, Бухоро, Хива, Қўқон, Шаҳрисабз, Тошкент сингари кўҳна шаҳарларимиз тарихини ёшларимизга пухта ўргатишимиз керак. Ҳар бир ёш ана шундай тарихий бой мамлакатнинг ҳақиқий фарзандлари эканликларини ҳар дақиқада дилдан ҳис этиб турсинлар.

Эндиликда мамлакатимизнинг энг кенжа фуқаросидан то оқсоқолигача давлатимиз рамзлари бўлган байроқни, тамға ва мадҳияни билиши, уларнинг Ўзбекистон халқининг шон-шарафи, ғурури, тарихини ўзида мужассамлаштирганлигини билиб, кўриб турсин. Уларни эъзозлаш — она тупроққа беқиёс ҳурмат, мамлакатга ва шахсан ўзига бўлган ишончини мустаҳкамлаш ҳамдир. Юртбошимиз айтганларидай: «Миллий туйғу инсон учун табиийдир, чунки у ота-оналардан мерос қилиб олинган ва бола ўз ота-онасига, бутун дунёга айтган биринчи сўзида ифодаланади. Ўз халқига, унинг анъаналарига, тили ва маданиятига муҳаббат ва ҳурматни тарбияламасдан туриб, ўз халқини миллатларнинг бутун жаҳон ҳамжамиятида тенглардан бири сифатида идрок қилувчи ҳақиқий инсонни, ўз Ватанининг жонкуярини тарбиялаш мумкин эмас».

«Туркистон» газетаси мустақил Ўзбекистоннинг келажаги бўлган йигит ва қизларни озод мамлакатнинг чинакам курашчилари қилиб вояга етказиш учун бой маънавий тарихимизни янада кенгроқ ёритишни ўз олдига мақсад қилиб қўйган. Биз бу борадаги фаолиятимизни янада кенгайтирамиз ва янги ташкил этилаётган «Буюк бобокалонларимиз» рукни остида туркум мақолалар бериб боришни режалаштиряпмиз. Бугун ана шу туркумнинг илк саҳифасини халқимизнинг улуғ сиймоларидан бири бўлмиш соҳибқирон Амир Темурга бағишламоқдамиз. Чунки, аждодларимизнинг руҳи бизга мададкордир. Уларни билмасдан, ижоди ва ҳаётий фаолиятини ўрганмасдан туриб, шу юртнинг ҳақиқий фарзанди бўлиш асло мумкин эмас.

3 • БЕТГА ҚАРАНГ

САХОВАТГА ТЎЛА БАЙРАМ

Фарғона вилоятининг Бағдод туманидаги дон маҳсулотлари комбинатида бўлиб ўтган «Наврўз» тантаналари бу ерда меҳнат қилувчи 450 ишчи-ю-меҳмонларнинг бир умр эсларида қоладиган бўлди.

— Наврўз арафасида икки марта хайрия шанбалигини ўтказдик ва «Наврўз» фондини туздик ҳамда «Наврўз» боғи бунёд этилди. Бу боққа 3 минг туп мевали дарахт, 12 минг дона терак, 2 минг туп гул кўчатлари ўтқаздик, — дейди комбинат директори Ҳошимжон Муллаев. — Байрам кунлари туманимиздаги юздан ортиқ кам даромадли оилаларга ҳайрия тариқасида ун, гўшт, макарон, совун улашдик. Комбинатда хизмат қиладиган тўрт йигит — Мунавваржон Деҳқонов, Нишонбой Отажонов, Илҳомжон Алиев ва Маъруфжон Кенжаевларнинг никоҳ тўйларини ҳам комбинат жамоаси ўтказиб берди. Шу куни бахтиёр ёшларга никоҳ гувоҳномалари билан бирга 10 минг сўмдан пул ва бошқа қимматбаҳо совғалар ҳадя қилинди.

Ушбу кунда шу даргоҳда ишлаб кетган 11 оиланинг ўғилларига суннат тўйи ҳам қилиб берилди. Бу йигитчаларнинг ҳар бирига комбинат ҳисобидан 7.370 сўмдан пул ажратилиб, мақсадли омонат дафтарчаларига ўтказилди.

Байрам иштирокчилари шу куни «Иқбол» қизлар кўрик танловининг гувоҳи ҳам бўлишди.

Олтиариқлик таниқли хонанда Маъмуржон Тўхтасинов бошчилигидаги бир гуруҳ санъаткорлар байрамга файз киритишди.

Адҳам ДАМИНОВ,

СУРАТЛАРДА: комбинатдаги «Наврўз» тантаналари акс эттирилган.

Ғ. УБАЙДУЛЛАЕВ суратлари.

ҲАР ҚИШЛОҚДА УЙҒОНИШ

Ўлкамизда кезмоқда Наврўз

Мана қарийб икки ҳафтадан ошдики, давлатимизда Наврўз тантаналари давом этмоқда. Таҳририятга ҳар куни мамлакатимизнинг ўнлаб ноҳияларидан байрам тафсилотлари битилган мактублар, уларда қатнашишимизни сўраб таклиф хатлари келмоқда. Ёруғ кунлар ҳақида мақолалар ёзиш қандай яхши. Халқимиз байрамларни соғиниб қолганидек, биз қаламкашлар ҳам қувончли кунлар ҳақида мақолалар битишни соғиниб қолган эканмиз.

Каминага навбатдаги хизмат сафари Навойи вилоят Хатирчи ноҳиясида ўтказилаётган Наврўз тантаналарида қатнашиш учун берилди. Ноҳия ҳокими Тоштурди Маманов билан суҳбатимиз шундай кечди:

— Наврўзни ёшариш, янгиланиш, баҳор байрами сифатида талқин этадилар. Бу кун гина-кудуратлар унутилиши, урушганлар ярашиб, адоватларга чек қўйилиши жиҳатидан ҳам ҳар қанча мақтовга арзийди. Айни йилбоши — яъни Наврўз куни халқимиз қозонларни тўлдириб овқат қилади. Бунинг иложини топмаганлар қозонларни сувга тўлдирадилар. Бу тўкинлик, тўқчилик бўлсин, кейинги йилбошигача қозонларимиз тўлиб қайнасин, элимизнинг ризқи бут бўлсин, деган ниятнинг ифодасидир.

Менга қолса бу кунни топталган қадриятларимизнинг тикланиши, бобомерос ақидаларимизнинг тирилиши, ўзликни таниш, инсон сифатида, миллат сифатида, бир бутун халқ сифатида уйғониш байрами деб атардим. Чунки халқимиз истибдоднинг қиличидан қон томган энг оғир йилларда ҳам Наврўзни нишонлаган. Ҳар қанча тергамасинлар, таъқиқламасинлар байрам қилаверган. Сумалакни бекитиқча пиширсалар-да, йилбошини интиқлик билан кутганлар. Худога шукр, истиқлолга ҳам эришдик. Президентимиз Ислом Каримовнинг Наврўз байрамини ўтказишга алоҳида эътибор бериши ҳам халқ олқишига сазовор бўлаётир. Зеро, халқининг ичидагини билган, халқи билан ҳамқадам, ҳамфикр бўлган раҳбар ҳеч қачон адашмайди.

Энди ноҳиямизга келсак, шу кунгача ҳам бир қатор хўжалик, ташкилот ва идораларда тадбирлар ўтказдик. Ҳали яна қанча жамоалар навбат кутиб туришибди. Ҳозиргача ноҳияда 1 миллион сўмдан ортиқроқ маблағ хайрия ишлари учун сарфланди. Халқнинг руҳи тетик, кайфияти кўтаринки. Келинг, яхшиси ўзингиз халқнинг ичига ораланг, уларнинг қувончига шерик бўлинг...

Биз Хатирчига борган кун «Олтинсой» ва «Учқора» давлат хўжаликларида байрам тадбирлари ўтказилаётган экан. Ноҳия ҳокими муовини Камолиддин Каримбердиев билан хўжаликларни айландик. Ҳар иккала хўжалик ҳудуди қир-адирлардан иборат бўлгани учун ҳам, улар асосан чорвачилик ва узумчиликка ихтисослашган. Чорвачилик ривожланган жойда қўй-қўзи, демакки қўчқор ҳам кўп. Айниқса, «Олтинсой»ликлар қўчқор уриштиришнинг ишқибозлари. Хўжалик раҳбари Сайдин Шодмоновни ҳам қўчқор уриштирилаётган жойдан топдик. Байрам кенг адирда ўтказилаётган экан. Айландик. Бир ёнда полвонлар, бир ёнда волейбол, футбол, теннис. Бир ёнда «Балли, қизлар» бўлса, бир ёнда Қаҳрамон Ёрқулов раҳбарлигидаги хўжалик бадиий ҳаваскорлари концерт беришаяпти. Хуллас ,ҳамма хурсанд. Ҳамма хуш хандон.

«Учқора» давлат хўжалигида ўтказилаётган байрам ҳам қўшни хўжаликникидан қолишмайди. Хўжалик ҳудуди катта бўлгани учун ҳам байрам уч жойда ўтказилаётган экан. Улар ўтказаётган тадбирлар ҳам ибратли.

Биз яна ноҳия йўл қурилиши ва таъмирлаш идорасида, шаҳар матлубот жамиятида, ноҳия нон ва нон маҳсулотлари тайёрлаш комбинатида, ноҳия қишлоқ хўжалик таъмирлаш бирлашмасида. 209-хўжаликлараро механизацияланган кўчма колонна ходимлари билан ҳам байрам қувончини баҳам кўрдик.

Сўнгги суҳбатдошимиз ноҳия Ёшлар Иттифоқи етакчиси Ўктам Примов бўлди.

— Ёшлар Иттифоқи ҳам ўтказилаётган савобли тадбирлардан четда қолаётгани йўқ. Баҳоли-қудрат ҳисса қўшаяпмиз. 21-март куни ноҳиямизда туғилган 15 чақалоққа шахсий ҳисоб очиб, минг сўмдан пул ўтказдик. 5 апрель Ёшлар Иттифоқи ташкил топган кунга лоторея ўйинлари ўтказган эдик. Тушган фойдедан юз минггини хайрия ишларига сарфладик. Бундан ташқари 5 апрель куни афғонда шаҳид бўлган юртдошларимизнинг оилаларида бўлиб, уларга моддий ёрдамлар бердик. Ёшлар Иттифоқи ташкил топган куни тўйлари бўлган келин-куёвларга ҳам минг сўмдан ёрдам бердик. Барча хайрия жамғармаларига 5 минг сўмдан ўтказдик. Хуллас, қўлимиздан келаётган барча ишларни қилаяпмиз.

Энг қувончлиси, бундай хайрли ишлар фақатгина Хатирчида эмас, давлатимизнинг барча вилоят ва ноҳияларида давом этмоқда. Сафардан қайтаётиб ният қилдик, Наврўзларинг кўп бўлсин, халқим!

Ислом ҲАМРО,
«Туркистон» махсус мухбири.

КЕЧА БУГУН ЭРТАГА

● **ЛАТВИЯДА** 1 апрелдан бошлаб ўзини ҳимоялаш мақсадида қурол олиб юришга рухсат берилди. Бундан буён газ баллончаларини 16 ёшдан ошган ҳар бир киши ўзи билан олиб юриши мумкин. 18 ёшга кирганлар эса полиция ижозатномаси билан газли тўппонча ва силлиқ қўндоқли милтиқ, 21 ёшдан эса калибри 9 миллиметрга қадар бўлган тўппонча олиб юриш ҳуқуқига эга бўлдилар.

● **МОСКВА** жиноий қидирув бошқармаси Россия пойтахтида шу йилнинг январидан бери 602 фоҳиша ва 600 га яқин исловатхона қайд этилганлигини эълон қилди. Ҳаммаси бўлиб ҳозиргача ҳуқуқтартиботни бузган 33 минг қиз ва 1446 фоҳиша ҳисобда турибди. Милиция, айниқса, яшашнинг бу турига балоғат ёшига етмаганларнинг тобора жалб қилинаётганлигидан ташвишланмоқда.

● **ТОЖИКИСТОНДАГИ** қарийб барча сати ва иқтисодий аҳфаолиятини тўхтатди. Бу ерда нашр қилинаётган Москванинг рус газеталари ҳам чиқмай қолди. Асосий сабаб «Тожикистон» нашриётида офсет пластинкасининг тамом бўлганлигидадир.

● **ЯПОНИЯДА** янги Ташқи ишлар вазири тайинланди. У Кабун Муто бўлиб, 69 ёшли М. Ватанабэнинг ўрнини эгаллади.

● **ЎТГАН КУНИ** Москвада «XXI аср арафасида Россия сиёсати ва иқтисодий аҳволи» мавзуида халқаро конференция очилди. Анжуманда бешта хорижий мамлакат ва МДҲ давлатларидан салкам 200 киши қатнашмоқда. Россия фанлар академияси иқтисодиёт институтининг директори Леонид Абалкин билан иқтисод фанлари доктори профессор Николай Шмелев маъруза қилишлари назарда тутилмоқда.

● **ҲОЗИРГИ** вазиятда сайлов тўғрисида қонун тайёрлаш ҳамда Президент ва парламент сайловини имкон борича тезроқ ўтказиш зарур бўлиб қолди, деди Россия Федерацияси Президентининг мудофаа масалалари бўйича маслаҳатчиси, генерал-полковник, ҳарбий тарихчи Дмитрий Волкогонов. Президентнинг маслаҳатчиси ҳозир биронта куч ёлғиз ҳолда мамлакатни чуқур иқтисодий тангликдан олиб чиқа олмайди, шу сабабли асосий масалалар юзасидан умуммиллий тотувлик лозим, деган фикрни айтди.

● **ВИННИЦА** вилоятидаги «Украина» жамоа хўжалигининг раиси неча ўн йиллардан бери бебаҳо хазина — олмос кони устида юрганини эндигина билиб қолди. Мутахассислар ер юзасига яқин жойлашган бу кичикроқ конни 250 миллион доллар баҳоламоқдалар.

Сафарнома

Аҳмаджон МЕЛИБОЕВ

Бордию сизга керак бирон бир манба бу ерда бўлмаса, уни бошқа исталган университет кутубхонасига буюртма бериб олиш мумкин. Манбаларнинг зарур саҳифалари ёки жумлаларини қўлда кўчириб ўтиришга мутлақо ҳожат йўқ. Нусха кўчирувчи аппаратлар бу ишни бир неча дақиқада бажаради. Агар хоҳласангиз зарур китобдан тўлалигича нусха олишингиз мумкин.

Кутубхоналарнинг ўқув заллари куну тун очиқ. Дам олиш хоналари, емакхона ҳам шу ерда. Газета-журналларнинг тахламлари, микрофильмлар, кутубхона ходимлари, йўриқчилар сизнинг хизматингизда. Бу ерда биздагига ўхшаб саҳифаларни қирқиш, китобларни ўғирлаш деган гап йўқ. Бордию паришонхотирлик қилиб бирон бир манбани ўзингиз билан олиб чиқаётган бўлсангиз, техника ишга тушиб, аста сигнал чалинади ва олган нарсангизни жойига олиб боришга мажбур бўласиз.

Кутубхонада ўтирар эканман, ҳаёлимга бундан ўн йиллар аввал қурила бошланган, аммо ҳали-ҳануз пойдевори ҳам битмаган Ўзбекистоннинг бош кутубхонаси келади. Бу ҳақда неча марта ёзмадик, айтмадик, аммо эшитадиган қулоқ йўқ. Ўғирланган, ўмарилган, Фрунзе жанобларининг қиличлари остида вагон-вагон қилиб ташиб кетилган маънавий бойликларимиз кўз ўнгимдан ўтади. Бу ҳақда ҳам камида ўн бор чиқиш қилдик. Комиссиялар иш бошлади, рўйхатлар тузилди. Аммо ҳали-ҳануз бирор натижа йўқ. Инглиз истилочилар Ҳиндистондан олиб кетган кўпгина бойликларни кейинчалик қайтариб беришган экан. Мен буни Деҳлида ўз кўзим билан кўрдим. Бизда ҳам шундай бўлармикин ё биргина қозонга тикилиб қолаверармикинмиз?

Амриқоликларнинг Ўзбекистонга, ўзбек тилига бўлган қизиқишларини кўрсатувчи мисоллар кўп. Аммо, юқорида айтилганларнинг ўзиёқ бу фикрнинг ҳақиқатлигини исботлаб турибди. Фақат, бир гапни айтиб ўтмасдан иложим йўқ.

Лекциялар чоғи мендан давлат тили тўғрисидаги қонунимиз ҳақида кўп сўрашди. Ҳозирча бизнинг ҳамма газеталаримиз, ахборот воситаларимиз Амриқога тўла етиб бораётгани йўқ. Амриқоликларнинг Ўзбекистон тўғрисидаги тасаввурлари асосан собиқ марказ матбуотининг айрим қитмир чиқишлари асосида шаклланган. Шунга кўра баъзи жойларда, «Давлат тили жорий этилиши билан Ўзбекистонда бошқа халқларнинг тилларига, урф-одатларига нисбатан муносабат ўзгарди, ўзбек тили бошқа тилларнинг ривожига бундан буён имкон бермайди», деган янглиш фикр мавжуд. Баъзи шоввоз газеталаримизда Гдлян, Иванов каби жаллодларни ёқловчи сафсаталардан кейин эса фикр тамомила қоришиб кетган. Шу боис қадам ўрнида савол: «Ҳуқуқий демократик давлат қурамиз демоқдасизлар, аммо қонунларингизда мана бундай, мана бундай ҳуқуқий чеклашлар бор эмиш-ку?»

Гап нимадалигини тушунтиришга уринаман. «Сизлар ўзбек тилини, тарихимизни, маданиятимизни, урф-одатларимизни нега ўрганаяпсизлар», деб сўрайман, — «Бир-биримизни яхшироқ билиш, ҳамкорлик қилиш учун», — дейишади. — «Ҳа, балли дейман, сизлар шу ерда туриб ўрганмоқчисизлар, бизда эса етмиш йил бирга яшаб, бир ариқдан сув ичиб, битта кўчадан юриб ҳатто бир оғиз сўзимизни ўрганмаганлар бор. Бу ҳам майли-я, бора-бора ўз она тилимизда сўзлашишни, урф-одатларимизга риоя қилишни, бирон бир яқинимиз қазо қилса диний расм-русумларимизни бажаришни ҳам чеклаб қўйишди. Давлат тили тўғрисидаги қонунимизда Ўзбекистонда яшаётган бирон бир миллат ёки элат вакилларини камситувчи жумла у ёқда турсин, ҳаттоки ҳарф ҳам йўқ».

Бу гапларни ҳозир ёзаётганимдан кўра анча муфассал, ички ҳаяжон билан, қатор-қатор мисолларни келтириб айтдим. Ва охирида севимли шоиримиз Эркин Воҳидовнинг Илза хонимга бағишланган, ҳафталигимизда биринчи бўлиб эълон қилинган шеърини ўқиб бердим.

Бундай пайтда нотиқлик маҳоратинг ошиб кетади. Бирданига ҳаёлимга амриқоликларнинг ўзлари гапириб берган битта воқеа келиб қолди. Тошкентда туғилиб-ўсган бир йигит отаонаси билан Амриқога кўчиб борган. Оила бошлиғи адабиётга даҳлдор, ўзбекчадан рус тилига кўплаб асарларни таржима қилган киши. Аммо унинг воягa етган ўғли ўзбек тилини билмайди. Чунки, Тошкентда яшаганида бунга ҳожат бўлмаган. Ҳозир у Амриқо университетларидан бирида ўқимоқда ва катта пул тўлаб... ўзбек тилини ўрганмоқда. Бунинг боиси шуки, Амриқо университетлари ўз талабаларини тилларини тушунмаган мамлакатга юбормайди. Гап мана бу ёқда.

Индиана университети Яқин Шарқ тадқиқоти марказининг профессори, ватандошимиз Муҳиб Назиф Шаҳроний билан ўтган йилнинг бошларида мактуб орқали танишган эдим. Мана ўша мактуб: «Ўзбекистоннинг мустақилликка эришганлиги ва бу йўлда қилинаётган эзгу ишлар жаҳон афғор оммаси қатори мени ҳам шод этмоқда. Ватанда содир бўлаётган ижобий ўзгаришларни «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» ҳафталигидан ўқиб бағоят хурсанд бўлмоқдамиз. Бунинг учун сиз мунавварларга минг-дан минг раҳмат.

Менинг ота-боболарим асли андижонлик бобурийлар авлодидан бўлиб, бундан бир аср аввал қўшни мамлакат ерларига кўчиб ўтишган экан. Биз уйда доимо ўзбек тилида сўзлашамиз ҳамда ўзимизни андижонлик ўзбеклар деб атаймиз. Тақдирнинг тақозоси билан мен АҚШ фуқаросиман, Индиана университетида антропологиядан дарс бераман.

Сизга мурожаат қилишимдан мақсадим: она юртни бориб кўриш, уни тавоф қилиш, Андижон, Самарқанд, Бухоро каби қадимий маданият ўчоқларини зиёрат этмоқлик. Ва айни пайтда иқтидорли ёшларни Индиана университетига чорлаш, бу ерда уларга илм бериш. Сиздан илтимос: Ўзбекистонга бориш учун таклиф олишимга кўмаклашсангиз. Ўрис сафоратхонаси таклифсиз виза бермайди...»

Республика Ташқи ишлар вазирлиги орқали Назиф Шаҳронийга таклифнома жўнатдик. Орадан кўп ўтмай олим Ўзбекистонга келди. Бундан аввалроқ Индианадаги махсус мухбиримиз Хайрулла Исматуллаевдан профессор Шаҳроний ҳақида ёзилган яхши бир мақола олгаан эдик. Шаҳроний сафарининг дастлабки кунлари бу мақола ҳафталигимизда «Бобур авлоди — АҚШ профессори» деган сарлавҳа билан босилиб чиқди.

Ота-боболари асли андижонлик бўлган Назиф Шаҳроний 1945 йили Афғонистонда туғилган. Қобул университетини аъло баҳолар билан туғаллагач, аълочи талаба сифатида АҚШга Гавай ороллардаги Халонулу университетининг антропология бўлимига қабул қилинган. 1972 йили Сиэтлдаги Вашингтон университетининг аспирантурасини тамомлаган. 1985—1990 йиллари Калифорния университети Антропология ва Ўрта Шарқ тадқиқотлари бўлимида профессорлик қилган. 1991 йили Ўрта Осиё антропологияси бўйича йирик мутахассис, нуфузли олим сифатида Индиана университетига таклиф этилган.

Хайрулла ака ўз мақоласида Шаҳронийни «ҳатто Амриқо ўлчови билан ўлчанганда ҳам жуда кучли билимдон» эканлигини алоҳида таъкидлаган эди. Олим билан бўлган мулоқотларим чоғи бунга яна бир бор ишонч ҳосил қилдим. Табиатан камтар, самимий суҳбатдош, фикрлари равон, мулоҳазалари чуқур бу йигитга Тошкентда, Андижон ва Наманганда кўпчиликнинг ҳаваси келди. Оддий бир оилада туғилиб ўсган, бошидан не-не қийинчиликларни кечирган ватандошимизнинг илмий нуфузидан, янада улуғ ниятларидан ифтихор қилдик. Амриқога боргач, бу ифтихоримга яна ўн ифтихор қўшилди. Унинг қатор илмий ишлари билан танишдим. Олим Афғонистондаги қирғизлар ҳаётини чуқур таҳлил этади. Помир ва Қоров қирғизлари тарихини ўрганади. Ўрганадигина эмас, улар билан бирга машаққатли турмуш шароитларида бирга яшайди. Помирда қишлаш, кун кечириш нима эканлигини ўз кўзи билан кўради. Олимнинг Амриқонинг йирик университетлари томонидан нашр этилган қатор илмий мажмуалари Афғонистонда содир бўлган турфа хил инқилоблару қўзғолонлар тарихига, босқинчиларнинг ниятларини фош этишга бағишланган.

Бундан атиги бир неча йил аввал вафот этган ўшлик Раҳмонқулхонни биз яхши билмаймиз. Яқин-яқингача уни «сўнгги тирик босмачи», деб аташар эди. Раҳмонқулхон вафот этганида Бишкек газеталаридан бири тўрт қатор ахборот беришга журъат этди, холос.

Шаҳроний билан унинг уйида Раҳмонқулхон бошлиқ кўчманчи қирғизлар ҳаётига бағишланган нодир ҳужжатли фильмни томоша қиламиз. Қирғизчадан бироз хабарим борлиги учунми, уларнинг аянчли тақдири, изтиробларга тўла ҳикоялари вужудимда алланечук титроқ уйғотади.

(Боши ўтган сонларда).

(Давоми бор).

Чикаго кўчаларида.

Муаллиф олган сурат.

РАНГ-БАРАНГ ОЛАМ

ЭРКАК САРТАРОШЛАР КАМАЯДИГАН БЎЛДИ

● ҚУВАЙТНИНГ ижтимоий меҳнат вазири Жасем Ал-Ооун имзо чеккан қарорга кўра, энди аёллар салонида эркак сартарошлар ишламайди. Унинг айтишича, эркак сартарошлар ҳар хил аёлларнинг боши, юзи, бўйин ва билакларини силаб-сийпалаши у ёқда турсин, ҳатто аёлларга суқланиб қарамаслиги керак.

ЮРАККА САНЧИЛГАН ИГНА

● КОЛУМБИЯЛИК Хосе Кастильо юрагига санчилган игна билан 48 кун яшади.

Воқеа бундай бўлган эди: бир куни Хосе тикув игнасини костюмининг ички чўнтагига солиб қўйди, уни олиб қўйишни унутиб, ухлаб қолди. Эрталаб чап кўкрагида қаттиқ оғриқ билан уйғонди ва тезда дўхтирга учради. Хосе нима гаплигини дўхтирга айтгач, улар синчиклаб текширишди, бироқ тиббий асбоблар ёрдамида-да, ҳеч нарса топишолмади. 20 кун даволашгач, касалхонадан чиқаришди. Аммо Хосе оғриқдан қийналиб юрди. Улар яна ўша «асаб бузилиши» деган ташхисни қўйишди. Яхшиямки, унинг қариндошлари бошқа шифокорга мурожаат этишди. Шундай қилиб Хосе 48 кун деганда юрагидаги игнадан операция ёрдамида қутулди.

ЧАПАҚАЙЛАР, ХАВОТИРЛАНМАНГ

● ШУ ПАЙТГАЧА чапақайлар ўнақайларга қараганда, ўртача 14 йил кам умр кўради, деган гап юрарди. Бу эса ўз ўрнида чапақайларни анча ташвиш ва хавотирга соларди. Бироқ энди улар хавотирланишмаса-да бўлади. Юқоридаги «башорат» тасдиқланмади.

Амриқонинг соғлиқни сақлаш миллий институти ва Гарвард университети олимлари 6 ой давомида 65 ёшдан ошган 3374 киши ўртасида тадқиқот олиб боришди. Натижа шундай бўлдики, ўнақайлар орасида ўлим 32,2 фоизни, чапақайлар орасида эса 33,2 фоизни ташкил этди, деб хабар беради АП агентлиги.

ҲАРБИЙ МАШҚЛАР ЎТКАЗИЛАДИ

Қўшма Штатлар билан Россия шу ойнинг охирларида мислсиз қўшма ҳарбий машқлар ўтказади. Си-Эн-Эн телекомпанияси Пентагондан олинган маълумотга асосланиб шу хабарни берди. Иккала мамлакат қуролли кучлари бўлинмаларининг машқлари бир кун давом этади. Телекомпаниянинг маълумотларига кўра, ҳарбий машқлар Шимолий Муз океанида Россияга қарашли ороллардан бирида бўлиб ўтади. Икки мамлакатнинг бўлинмалари самолёт қулаб тушаётган пайтда қандай чоралар кўрилишини машқ қиладилар ва шикастланган кишиларни қидириб топиш ҳамда қутқариш ҳаракатларини мувофиқлаштириш усулларини пишиқтирадилар. Бу машқларда Амриқо томонидан 35 нафар ва Россия томонидан 150 нафар ҳарбий хизматчи қатнашади.

БУ КЎҲНА ДУНЁ

ВОҚЕАЛАР·ХАБАРЛАР·ҲОДИСАЛАР

ХОРИЖДА НИМА ГАП?

НЬЮ-ЙОРККА расмий ташриф буюрган Миср Президенти Ҳусний Муборакнинг тахминича, шу йилнинг охирларига бориб Яқин Шарқдаги аҳволни тинч бартараф этиш тўғрисида битим имзоланиши эҳтимоли бор. «Музокара жараёнида қатнашаётган ҳамма томонлар ҳам Исроил билан араб мамлакатлари ўртасида сулҳ шартномаси тезроқ тузилишидан манфаатдордир, — деди у Си-Эн-Эн телекомпаниясининг мухбири билан суҳбатда. Миср Президенти Қўшма Штатларга келишидан аввал муаммони тинч бартараф этиш хусусида Сурия Президенти Ҳафиз Асад, Фаластин Озодлик Ташкилоти ижроқўмининг раиси Ёсир Арофат билан суҳбатлашганини айтди. У Вашингтондан жўнаб кетганидан кейин Исроил Бош вазири Ицхак Рабин билан учрашмоқчи.

* * *

АҚШ ПРЕЗИДЕНТИ Билл Клинтон маъмурияти келаси молия йилида портловчи ядровий каллаклар ишлаб чиқариш билан боғлиқ харажатларни 1,3 миллиард доллар миқдорида қисқартиришни режалаштирмоқда. Айни вақтда портловчи ядровий каллаклар ишлаб чиқарувчи заводлар жойлашган туманлардаги тозалаш ишларига қилинадиган ҳаражатлар қарийб 1 миллиард доллар миқдорида кўпайтирилади.

* * *

ОВРУПОДА ҳамкорлик ва хавфсизликка бағишланган кенгаш раиси лавозимини эгаллаб турган Швеция ташқи ишлар вазири Маргарета Аф Углас шу йил 19 апрелдан 24 апрелгача Қозоғистон, Қирғизистон, Ўзбекистон, Тожикистон ва Туркманистонга сафар қилади. Сафардан кузатилган мақсад, дейилади бу ерда эълон қилинган ахборотда, Умумоврупо жараёнига аъзо бўлган шу давлатларнинг вакиллари билан мазкур кенгашга аъзо бўлишнинг мазмунини муҳокама қилишдан, шунингдек, янги аъзоларни Умумоврупо жараёнига кенгроқ тортишдан иборат.

Диққат: янгилик!

ТУРКИЯГА ФАЗО ОРҚАЛИ ТЕЛЕРЕПОРТАЖ

Дўст мамлакатнинг телетомошабинлари Президент Турғут Ўзол бошчилигидаги Туркия Республикаси расмий давлат делегациясининг Тошкентга келиши тўғрисидаги репортажни биринчи марта ўзбекистонликлар билан баб-баравар томоша қилишди: Мамлакатимизда ўрнатилган ердаги космик алоқа станцияси телелавҳани йўлдош орқали Истанбулга узатди.

Япониядаги «Нипон электрик корпорейшн» фирмаси мураккаб электрон асбоб-ускуналари мажмуининг ишга туширилиши, шунингдек, халқаро «Интелсат» йўлдош алоқа компанияси билан ҳамкорлик туфайли космос орқали олис алоқани йўлга қўйиш мумкин бўлди. Шу пайтга қадар Тошкентнинг олис хорижга телекўрсатув узатиш имконияти йўқ эди.

Космик алоқа воситалари март ойининг сўнгги кунларида синаб кўрилган эди. Туркияга тажриба тариқасида хабар узатиш Германияда жойлашган таянч станция орқали амалга оширилди. Мутахассислар товуш ва тасвирнинг сифати юқори эканини қайд этишди.

— Туркия томони бизга Турғут Ўзолнинг Тошкентда, шунингдек, Бишкек, Олмаота ва Ашгабатда бўлишига бағишланган кўрсатувлар туркуми учун буюртма берди,— дейди Ўзбекистон ердаги йўлдош станциясининг бошлиғи М. Қодиров, — Қирғизистон, Қозоғистон ва Туркманистон пойтахтларидан шошилинч ахборот Тошкентга радиореле симлари орқали етиб келади. Сўнг алоқачиларимиз ахборотни 36 минг километр масофадаги йўлдошга узатадилар. У ердан ахборот Туркияга етиб боради. Телелавҳалар тўққиз кун мобайнида юборилиб туради.

Н. ШУЛЕПИНА,
ЎзА мухбири.

Буюк бобокалонларимиз

Амир Темурни яхши ўрганайлик

АМИР ТЕМУРНИНГ тарихдаги роли беҳиёя катта. У XIV аср ўрталарида Мовароуннаҳрда кучайиб кетган феодал тарқоқлигига барҳам бериб ва мамлакатни мўғуллар истилосидан озод этиб, эл-юртни бир туғ остига бирлаштирди ва марказлашган феодал давлатга асос солди. Бу — Амир Темурнинг Туркистонзамин халқлари олдида қилган биринчи катта хизмати бўлди. Чунки, бирлик — эмин-омонлик ва эл-юрт фаровонлигига гаровдир. XIV асрнинг 80-90 йиллари Амир Темур Мўғилистон, Оқ Ўрда ва Олтин Ўрда феодал ҳукмдорларига қарши кураш олиб борди. Бу билан у мамлакатнинг шарқий-шимолий ва шимолий-ғарбий тарафдан хавфсизлигини таъминлади. Меҳнаткаш халқ Мўғилистон ва Дашти Қипчоқ кўчманчиларининг талон-торож хуружларидан халос бўлди. Бу — Амир Темурнинг Мовароуннаҳрда яшаб турган халқларга кўрсатган иккинчи катта хизмати бўлди. Амир Темур 1395 йили Тўхтамишни ва 1402 йили Туркия ҳукмдори Боязид Йилдиримнинг тор-мор келтириб, Болқон ярим ороли халқларини Туркия феодаллари асоратидан холос этди. Русияни эса мўғуллар истибдодидан қутилишини ҳеч бўлмаганда уч асрга қисқартирди. Бу — Амир Темурнинг жаҳон халқлари, хусусан болгорлар, сербслар, македонияликлар ва русларга қилган катта хизмати бўлди.

Тўғри, 1380—1390 йилларда Амир Темур Эрон, Озарбайжон, Гуржистон ва Ҳиндистон устига босқинчилик урушлари уюштирди. Лекин, феодал жамият, ҳар қандай синфий жамиятга хос унинг табиатидан келиб чиқадиган ҳодиса эди бу. Бундай ҳолни биз нафақат Шарқ халқлари тарихида, балки Оврупо, Америко ва Африка халқлари тарихида кўп учратамиз. Амир Темур ҳам, Пётр I ҳам, Наполеон ҳам бундан мустасно эмас эдилар.

Биз туркистонликлар — Амир Темурнинг ватандошлари маълум сабабларга кўра Темур ва Темурийлар даври тарихини яхши ўрганолмадик. Ўша давр билан боғлиқ кўп нарсаларни билмаймиз. Шу сабабдан Амир Темурни босқинчи деганларида бош ирғитиб тасдиқладик, қонхўр деб айтганларида «Тўғри айтасиз, тақсир!» дедик, золим деб даъво қилганларида қўл кўтариб «сиз ҳақсиз!» деб айтдик. Ачинарли жойи шундаки, бошқа мамлакатларда, ҳатто Инглистон, Фарангистон, Олмония, Америко каби насронийлар мамлакатида Темур ва Темурийлар ҳақида кўп китоблар битилди. Сўзимизнинг далили сифатида шуни айтиш мумкинки, фақат кейинги тўрт-беш йил ичида Амрикода Ж. Вудс ва Беатрис Манз, Олмонияда Г. Рёмер, Фарангистонда Жан-Поль Ру билан Люсьен Карэнларнинг катта-катта китоблари чоп этилди. Бизда-чи? Профессор А. Ю. Якубовскийнинг 1946 йили «Вопросы истории» журналида чоп этилган «Темур (опыт краткой характеристики)» ва академик Иброҳим Мўминовнинг 1968 йили Ўзбекистон «Фан» нашриётида босилган «Амир Темурнинг Ўрта Осиё халқлари тарихида тутган роли» деган мўъжаз бир китобчасидан бошқа биронта қўлга илинадиган асар ҳозиргача ёзилмаган. Шундай бўлгач, эртага яна биронтаси чиқиб «Амир Темур ундоқ бўлган», «Амир Темур бундоқ бўлган», деб қолгудай бўлса, «Жуда тўғри айтасиз, тақсирим!» деб тураверамизда. Келинг, яхши ният қилайлик. Бунақа кунлар келмасин энди.

Темур ва Темурийлар даври Туркистон халқлари тарихида алоҳида ўрин тутади. Бу — зироатчилик, ҳунармандчилик ва савдо-сотиқ ривожланган давр. Илм-фан ва маданият равнақ топган давр. Туркистонликлар тузган давлатни бутун дунёга шуҳрат таратган давр. Бизлар, Парвардигори оламга шукрлар бўлсинким, ана шундай буюк давлат тузиш сари қадам ташлаб турибмиз. Бу борада Президентимиз Ислом Каримов собитқадамлик билан катта ишларни амалга оширмоқдалар. Лекин, ўтмишда мавжуд бўлган мустақил ва қудратли давлатларимиз тарихини ўрганмасак, уларни яхши билсак бу йўлда олдимизга қўйган режаларимиз муваффақият билан амалга ошур эди.

Ўтган йили ёзда бир гуруҳ фидойи олимлар, ёзувчилар, наққошлар ва муаллимлар ташаббус кўрсатиб, «Амир Темур маърифий жамияти»ни таъсис этдилар. Ўзбекистон Республикаси адлия вазирлиги бу жамоат ташкилотини рўйхатга олди. Жамият Темур ва Темурийлар даври тарихи ва маданиятини ўрганиш ишига баҳоли қудрат улуш қўшишни ўзига асосий вазифа қилиб олган. Жамият Амир Темур ва Темурийлар даври тарихи ва маданиятига оид илмий, илмий-оммабоп китоблар, рангли тасвирий кўрсатгичлар (буклетлар), тақвим (календарь) ва плакатлар чоп этиш ишида иштирок этиш, XIV—XV аср меъморчилик ва халқ амалий санъати намуналарини тиклаш ва таъмирлаш билан машғул бўлиб турган ташкилотларга малакали илмий маслаҳатлар кўрсатиш, шунингдек, аҳоли ўртасида маданий-маърифий, тарғибот-ташвиқот ишларини олиб боришни ўзига асосий дастур қилиб олган.

Ўтган бир йил ичида «Амир Темур маърифий жамияти» ўз дастурига кўра, айрим ишларни амалга оширди. Лекин бу бизни мутлақо қониқтирмайди. Биз катта-катта ишларни амалга оширишга қодирмиз. Жамиятимиз атрофига йирик олимлар, моҳир мўйқалам соҳиблари, яхши шоир ва ёзувчилар, санъаткорлар йиғилган. Лекин моливий қувватимиз заиф. Тўғри, Қашқадарё, Бухоро, Андижон ва Тошкент вилоятларидаги баъзи корхоналар ва хўжаликлар бизга оз-кўпми моддий ёрдам кўрсатишди. Аммо бу жуда кам ҳали. Лекин умидсизланаётганимиз йўқ. Халқимизнинг қўллаб-қувватлашига ишонамиз. Жамиятимиз Амир Темур, Улуғбек даври тарихини, Туркистонимизнинг узоқ ўтмишдаги тарихи ва маданиятини ўрганиш ишига катта ҳисса қўшади, албатта.

Бўрибой АҲМЕДОВ,
Амир Темур маърифий жамияти президенти.

СОҲИБҚИРОН Ҳазрат Саййид Амир Темур Кўрагон Баҳодир Султон ибн Тарағай 736 сичқон йилида, шаъбон 25 куни (мелодий 1336 йил, 9 апрель)да кўҳна Кеш (ҳозирги Шаҳрисабз) шаҳридан ўн уч чақирим олисда Хўжа Илғор қишлоғи (ҳозирги Қашқадарё вилоятининг Яккабоғ туманига қарашли Хўжаилғор қишлоғи)да таваллуд топдилар.

Султон Соҳибқирон — шарқ мамлакатларида обрўли давлат ҳукмронига, ғолиб подшоҳларга бериладиган унвондир. Қадим Туронда дастлаб Амир Темургина шундай унвонга сазовор бўлган ва ундан сўнг биронта давлат арбобига ҳам, шоҳ ва амалдорларга ҳам, ҳарбий саркардаларга ҳам бундай унвон берилган эмас.

Ислом ҳомийси — Амир Темур: ҳар бир шаҳарда масжид, мадрасалар, хонақолар қуришни, йўловчи мусофирлар учун йўл устига работлар бино қилишни, дарёлар устига кўприклар қуришни буюрдим, — деган эдилар. Соҳибқирон ўз давлат ва салтанатини ислом илми асосида бино қилди ва шу йўлда муҳим бунёдкорлик ишларини ҳам амалга оширди.

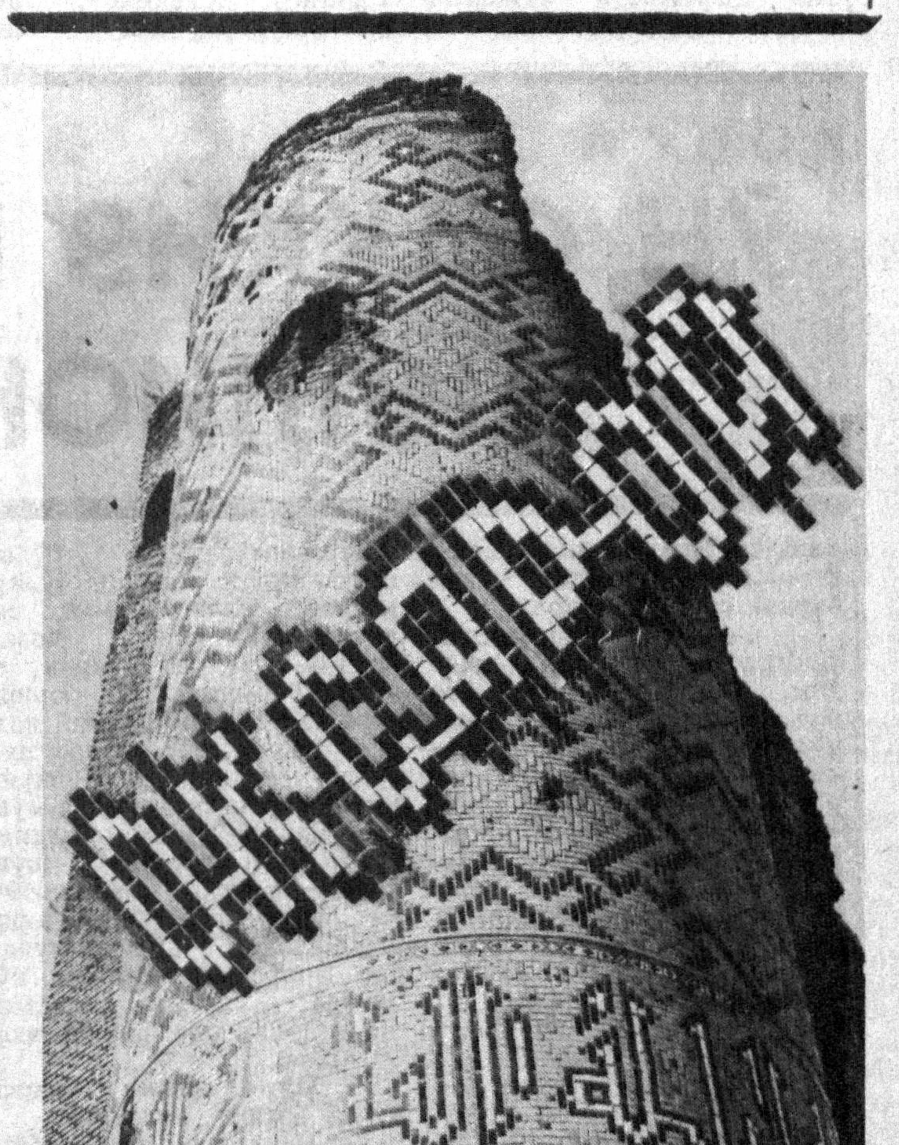

Амир Темур томонидан барпо этилган обидаларнинг муҳим қисми ўзи туғилиб ўсган Кеш шаҳридадир. Шаҳар узоқ тарихга эга. Қашқадарё водийлари 769—783 йилларда (Муқанна бошчилигидаги) суғдийларнинг озодлик учун кураш майдонига айланган.

VIII асрдан сўнг, Сир билан Аму ҳавзалари (икки дарё оралиғи) Мовароуннаҳр деб аталиб, Кеш шу давлатнинг шаҳарларидан бири эди. XIV асрнинг охирида ўзининг гўзаллиги ва ям-яшиллиги учун Шаҳрисабз номини олган.

1378—1379 йиллардаёқ Амир Темур кўҳна Кешда буюк ободончилик ишларини бошлаб юборгани тарихий ҳужжатлардан маълум. Шаҳар янгитдан пахса девор билан ўраб олиниб, тўртта дарвоза орқали кирилган.

Навқирон ва кўҳна Кеш шаҳри деганда кишилар кўз ўнгида авваламбор Оқсарой гавдаланади. Оқсарой... Нақадар гўзал ва салобатли санъат дурдонаси. Маълумки, бу сарой 1380 йилда қурила бошлаган. Оқсарой Соҳибқироннинг Хоразмга қилган зафарли юриши билан боғлиқдир. 1404 йили қурилиб битган ушбу меъморий обида Амир Темурнинг волидаи муҳтарамаси Тегина бегим Моҳ (асли бухоролик) шарафига қурилган. Оқсарой ҳақида машҳур тарихчи Абдураззоқ Самарқандий қуйидагича ёзган эди: **«Темур ишга яроқли бўлганларнинг ҳаммасини Хоразмдан Мовароуннаҳрга кўчириш учун буйруқ берди... хоразмлик усталар баланд ва салобатли сарой қуришди, ҳозир у Оқсарой номи билан машҳур».** Бир вақтлар гўзал бўлган ушбу ёдгорликнинг бугунги аҳволи ачинарли даражада. Ҳозирда ундан фақат кираверишдаги пештоқнинг бир-биридан ажралган икки асосигина сақланиб қолган. Унинг жуда улкан бўлган пештоқи қулаб тушган. Бу кўҳна Турон заминидаги энг йирик пештоқ ҳисобланиб, унинг равоқ оралиғи 22,5 метрдир. Агар ҳозирда сақланиб қолган XVI асрга оид обидалар пештоқи билан таққосланса, унинг нақадар кенглигига ишонч ҳосил қилиш мумкин. (Масалан, Туркистондаги «Хўжа Аҳмад Яссавий» ва Самарқанддаги «Бибихоним» масжидининг энг катта пештоқларининг кенглиги 18,5 метрдан ошмайди). Шу хароба ҳолатида ҳам у гўзал ва салобатлидир. Обиданинг Оқсарой деб аталишига сабаб эса унинг ой ёруғида жилоланиб, оқариб-ёниб кўринганлигидир. Испан элчиси Рюи Гонзалес Де Клавихо 1403 йили бу ердан Самарқанд шаҳрига ўтаётганида обида ҳали қурилиб битмаган эди. Лекин, шунга қарамай у ўз хотираларида Оқсаройнинг гўзаллигидан ҳайратланганлигини ва қойил қолганлигини ёзган. **«Зеро, бутун бино зарҳал ва ложувард билан қопланган бўлиб, у ерда саройнинг шунча бўлма ва оромгоҳларини кўрсатдиларки, улар ҳақида жуда узоқ сўзлаш мумкин. Сарой зийнатлари олтиндан ва бошқа ранглардан ҳайратомуз қилиб ишланган эди. Ҳатто, моҳир усталари билан жаҳонга машҳур бўлган Парижда ҳам бу иш жуда гўзал ҳисобланган бўлар эди».**

Сарой қурилиши учун қарийб 20 йил вақт кетган. Оқсарой яшаш учун турар жой ва жамоат — давлат ишлари мақсадида қурилган ёдгорликдир. Амир Темурнинг набираси Бобур Мирзонинг таъкидлашича, сарой ичида хоналар бўлиб, бу хоналар катта ҳовли атрофида жойлашган. Ён тарафларидаги хоналарда эса турли масалалар билан шуғулланувчи маслаҳатчилар учун кичик хоналар, ички томонда ҳарам ва Жаҳонгирнинг хонаси бўлган. Ушбу саройнинг энг ноёб ўзига хос хусусияти шундаки, саройда ҳовуз ишланган бўлиб, унга сув Тахти Қорача довонидан қўрғошин қувурлар орқали 35 километр масофалик жойдан олиб келинган.

Тарихий маълумотларга кўра, саройнинг бош муҳандиси ўрта асрда яшаб ижод этган табризлик меъмор ва наққош Муҳаммад Юсуфдир. У сарой пештоқини кошин билан безаб, нақшлар орасида ўз исмини ёзиб қолдирган.

Оқсарой ва унинг тарихини илмий тадқиқ этиш жараёнида шу нарсалар аниқландики, Соҳибқирон бирор ерга масжид, мадраса, мақбара, ёки муҳташам саройлар қуришдан аввал ўша ернинг табиати, иқлими, табиий бойликларини чуқур ўрганганлигига ишонч ҳосил қилдик. Яратилажак биноларнинг аввал усталари, қурилиш жиҳозлари ҳисобга олинган, қай бир юрт, қай бир воҳада, ёки шаҳарда саройлар қурмоқчи бўлсалар олдиндан тўртта қўй сўйдириб, шаҳарнинг тўртта томонига остириб қўйдирар ва энг узоқ ҳидланмай турган маконга бино қилганлар. Булардан ташқари, энг сўлим, табиий гўзал жойлар танланган. Оқсаройнинг асосий пештоқи Самарқандга қаратилади. Бунинг турли сабаблари бор: биринчидан, Амир Темур Самарқандни ўз салтанатининг пойтахти ва жаҳоннинг энг гўзал шаҳрига айлантирмоқчи бўлган: Иккинчидан, Шаҳрисабздан то Самарқандга қадар ер ости йўли бўлган.

Оқсарой майдони 300 метр кенгликда бўлиб, ёзда дам олиш хонаси ва гўзал хоналари сақланиб қолган. Миноранинг вайрона ҳолатидаги баландлиги ҳам 38 метрдир. агар пештоқнинг кенглиги 40 метрга яқинлиги назарда тутилса, солномаларда эслатилганидек, унинг пештоқи «галерея»си рўйи-рост баландлиги 50 метрдан ортиқроқ бўлган, деб фараз қилинади. Бу ҳозирги вақтдаги 16—18 қаватли биноларнинг баландлиги билан тенгдир. Безаклари Самарқанддаги обидалардан фарқ қилади. Тилла суви югуртирилган ранглар унинг ҳуснини ошириб, доира шаклида ишланган, қора ранглар Маккадаги тошга, кўк ранг беғубор осмонга қиёсланган. Оқсаройга ҳусн бахш этиб турган арабий ёзувлар орасида Амир Темурнинг **«Қудратимизга шубҳанг бўлса, биз қурдирган иморатларга боқ»** деган ёзув қолдиқлари бор. Бундан ташқари, Оқсарой сирги — турли-туман услубий кўринишни ўзида акс эттирувчи кошинлар учун 35 минг турли ҳажмдаги қолиплардан фойдаланилган. Кошинлардаги ўзига хос тасвир кўринишларининг ўзи 800 хилдан ошади. Жаҳон меъморчилиги тарихида бундай бино бошқа бўлмаган. Улкан сарой қурилишида тахминан 30 мингга яқин ғишт терувчи, 20 мингга яқин кошинкор усталар иштирок этган. Уларни боқиш учун 700 га яқин қозон осилган. Амир Темурнинг олий мақсади зафарли Хитой сафари поёнига етгач, Оқсарой кошонаси пойида беқиёс тантана, шодиёна ўтказиш эди. Аммо... Амир Темур 1405 йили вафот этиб, Оқсаройни на тугал кўрди ва на Хитойни олиш ниятига эришди.

Ҳар бир салтанатнинг ўзига хос рамзий белгиси мавжудлиги тарихдан маълум. Буюк жаҳонгир Амир Темур Кўрагоний Баҳодирнинг ҳам давлат белгиси уч ҳалқадан иборат бўлган. Ҳалқалар уч ҳудудий иқлим — шимол, жануб, ғарбда ташкил этилган салтанатга ишорадир. Ҳалқанинг остида эса ой, қуёш, арслон тасвири туширилган ва **«КУЧ — АДОЛАТДА»**, деб арабий алифбода ёзиб қўйилган. Жаҳонгир асосан ўз салтанати белгисини айрим маҳобатли обида пештоқида, зафар яловида акс эттирган. Амир Темур волидасининг хотираси учун қурдирган Оқсарой меъморчилик обидасининг кириш эшиги тепасидаги пештоқда ҳам жаҳонгир салтанати белгиси акс эттирилган.

Исмоил Амирқулов ўзининг «Нажот тилаган садо» номли мақоласида Оқсаройнинг ҳозирги аҳволи ҳақида қуйидагиларни куюниб ёзади: «...Оқсарой ҳақида асар битган Солижон Пўлатов билан суҳбатлашиб қолдим. У бундан икки йилча бурун Шаҳрисабзга келган амрикolik сайёҳ Флойд Трейси билан қилган суҳбатни эслади. Сайёҳ унга қуйидагиларни гапирган экан: «Темур юртини, Самарқандни, темурийлар даврида қурилган ҳашаматли меъморчилик ёдгорликларини кўриш учун биз амрикoликлар йиллаб сайёҳлик ташкилотларида навбатда турамиз. Биз Темурни Кўҳна Туронда цивилизацияни — ижтимоий ва моддий маданият тараққиётининг муайян босқичини бошлаб берган давлат арбоби, моҳир саркарда, катта империянинг асосчиси сифатида тан оламиз.

Мен унинг юртида бўлганимдан, Темур ва унинг авлодлари томонидан барпо этилган обидаларни кўрганимдан ғоят хурсандман. Лекин, Оқсарой менда фаромуш хотира қолдирди. Бу гўзал нақшинкор санъатни сақлаб қолмоқ, авлодларга етказмоқ лозим. Оқсаройнинг довруғи жаҳонга кетган. У Халқаро ташкилот — ЮНЕСКО ҳисобида туради. Ҳатто уни сақлаб қолиш ва жаҳон халқларининг мулкига айлантириш учун бу миллатлараро ташкилотдан ҳам ёрдам сўрамоқ даркор!».

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, Оқсаройни авайлаб-асраб, келгуси авлодларга етказиш буюк бобомиз Амир Темурга бўлган ҳурматимиз ва эҳтиромимиз белгиси бўлади.

Мурод МИРЗО АҲМАДҚОРИ ўғли.

СОҲИБҚИРОН ЎТГАН ЙЎЛЛАР

МИЛОДНИНГ 1370 йилда Мовароуннаҳр тарихининг кўҳна саҳнасида ўттиз беш ёшли Амир Темур ибн Тўрағай Муҳаммад Баҳодир пайдо бўлди. Дунё халқлари онгида, тарихий адабий-бадиий ва ҳужжатли манбаларда Соҳибқирон Амир Темур номи билан жаҳонга машҳур бўлган бу зот Мовароуннаҳр тахтига чиқиш олдидан кўпдан-кўп тарихий воқеа ва ҳодисаларни бошдан кечирди. Заковатли олим Поён Равшанов XV аср муаррихи Фосиҳ Аҳмад Хавофийнинг «Мўъжамали Фосиҳий» асаридаги фикрларига таяниб ёзишича, мўғул амири Баён Сулдуз ёнида туркий аҳолининг етакчиларидан бири амир Ҳожи Барлос ҳам бўлган. У Кеш (Шаҳрисабз) ҳокими бўлиб, Амир Темурнинг амакиси эди. Урушда Абдуллоҳ енгилиб, Андараб томонга қочади ва тез орада ўлади. Мовароуннаҳр ҳокимияти Ҳожи Барлос ва Баён Сулдуз қўлига ўтади. Кўш ва Қарши ҳокимлиги Ҳожи Барлосга тегади.

Амир Темур амакиси Ҳожи Барлоснинг Кеш ва Қарши ҳокимлигини қўлга киритишида зўр ҳикмат бор: бу Чиғатой улусидан давлат кетгани эди... Ўқувчи яна бир нуқтага диққат қилмоғи лозим: Ҳожи Барлос ва Баён Сулдуз «қилиғи»дан ғазабланган Тўқлуғ Темур ёв тортиб Самарқанддан Кешга келади. Тўқлуғ Темур ғазабидан қўрққан Ҳожи Барлос у билан учрашмай Хуросонга қочади. Амакиси ёнида бўлган Амир Темур юртни, халқни бундай ташлаб кетиб бўлмас, ундан кўра мўғул хони хизматига кирганим маъқулдир, деб орқага қайтади. Шарафиддин Али Яздий «Зафарнома» асарида Амир Темурнинг ўшанда айтган ушбу сўзларини келтиради. Мазмуни: Бошлиқсиз мамлакат жони суғуриб олинган танага ўхшайди. Жонсиз тана унинг ҳалокати билан баровардир...

Тарихий манбалар Амир Темурнинг 1370 йилда Мовароуннаҳр тахтига ўтиргани ва Самарқандни пойтахт қилгани ҳақида маълумот беради... Амир Темур Хоразмга беш марта ҳужум уюштириб, 1388 йилда уни бутунлай ўз давлати тасарруфига олади. Шу тариқа Амир Темур Ўрта Осиёда йирик давлат тузишга муваффақ бўлди. «Темур ўз подшолигига давлат тузуми берди ва қонунлар яратди»

СОҲИБҚИРОН ДАВРИДА Мовароуннаҳр иқтисодиёти ва маданияти ниҳоятда гуллаб-яшнади: янги шаҳарлар қурилди, эскилари таъмирланди, масжид-мадрасалар, мақбаралар қад кўтарди, ҳунармандчилик ривожланди, қишлоқлар обод бўлди. Айниқса, юрт адолат билан сўралди, ички ва ташқи савдо-бозор муносабатлари илк ўрта асрлар тараққиётидан ҳам баландга кўтарилиб «олтин давр»ига кирди...

Амир Темур замонида Самарқанд атрофларида пайдо бўлган қишлоқлар Шарқнинг қадимий, машҳур шаҳарлари бўлмиш Дамашқ, Шероз, Миср, Боғдод, Султония каби номлар билан аталган. Самарқанд шаҳри теварагида Боғи Дилкушо, Боғи Жаҳоннома, Боғи Зоғон, Боғи Майдон, Боғи Чинор, Боғи Беҳишт, Боғи Баланд, Боғи Давлатобод, Боғи Нав, Боғи Шамол каби истироҳат боғлари, улар ичида рангин кўшклар барпо этилди. Маҳаллий халқ билан бирга Шарқ мамлакатларидан келган оламга машҳур усталар, меъморлар, олимлар Самарқандда мадраса, масжид, мақбаралар, боғ-роғлар, кўшклар қурилишида қатнашдилар. Испания элчиси Клавихо ўз кўзи билан кўриб ёзганидек, Амир Темур Самарқандни дунёнинг энг гўзал шаҳрига айлантиришни олий мақсад қилиб қўйган ва бунга истисносиз эришган.

XV АСРНИНГ МАШҲУР муаррихи Ибн Арабшоҳнинг «Ажоибул-Мақдур фи ахбори Темур» асари маълумотларига кўра, Хуросондан маъданлар, Ҳинд ва Синддан ёқут, олмос, Хитойдан атлас, қимматбаҳо тошлар, бошқа мамлакатлардан кўпгина ноёб моллар келтирилар, улар мамлакат ички савдосини кучайтирар, айни маҳалда Самарқанддан истеъмол моллари бошқа юртларга олиб кетилар эди.

Самарқанд ҳунармандчилигида тўқимачилик, металл ишлаш, бинокорлик ва кулолчилик асосий тармоқлар бўлиб, шаҳар аҳолисининг кўп қисми бу касблар билан шуғулланган. Тўқимачилик буюмларига, ҳунармандчиликнинг бошқа соҳаларига қараганда бозорда эҳтиёж катта эди. Шаҳар, яқин қишлоқлар аҳолиси ҳамда даштларда яшайдиган кўчманчи ва ярим кўчманчилар бозор истеъмолчилари эди. Самарқандда тўқилган турли матолар олис мамлакатларга ҳам олиб кетиларди. Мовароуннаҳр шаҳарларида, айниқса, Самарқанд, Бухоро тўқимачилари маҳаллий бозорларидан ташқари анча узоқдаги жойлар билан ҳам савдо алоқалари ўрнатган эдилар. XV-XVI асрлардаги ёзма ҳужжатларда ва бошқа манбаларда Самарқандда ип газлама, шойи ва жўн газламалари ишлаб чиқарилган. Масалан, Самарқандда турли хил газламалар олача, парча, духоба ва бошқаларни ишлаб чиқарадиган ҳунармандлар, газламаларга гул солувчи усталар ҳам бўлган.

Мовароуннаҳрда маҳаллий ва хориждан келтирилган хом ашёдан турли нав шойи кенг тарқалган. Манбаларда атлас, кимхоб, каро, мисри, банорас ва бошқа номдаги шойи ва дағал газмоллар тўқилгани айтилади.

Мамлакат аҳолиси рўзғорида намат ишлатилиши сабабли уни ишлаб чиқариш ҳурнармандчилик соҳасида катта ўрин тутган. Ҳатто ҳарбийлар қалқон ва совутлари бўлмаган пайтларда намат билан ҳимояланиб жангга кирганлар.

Амир Темур даврида металл буюмлар ясаш юқори даражага кўтарилган эди. Бу соҳада муайян буюмни ясашга ихтисослашиш кўзга ташланади. Темирчилар металл буюм ясовчи гуруҳларни ташкил этиб, баъзилари кетмон, белкурак, теша, эшик занжирлари ва ҳалқалари, бошқалари ҳунармандлар учун хилма-хил қуроллар — тошга, ганчга, ёғочга нақш соладиган асбоблар ҳамда аҳолининг уй-рўзғор буюмлари ясар эдилар. Қурол-яроғ усталари алоҳида гуруҳ эди. Самарқанд шаҳрининг олти дарвозасидан бири бўлган Оҳанин дарвозасига ўйма нақш солиниб, у чўяндан қилинган. Металл буюмларни ясайдиган турли усталар — михчилар, тақчилар, сим чўзувчилар, пичоқчилар бўлган. Ўрта Осиё шаҳарларида тайёрланган пичоқларнинг довруғи ўзга юртларга ёйилгани маълум.

Тоғли туманларда жойлашган ҳунармандчилик шаҳарлардаги рангли металларни қайта ишлайдиган металлсозлик саноатининг муҳим тармоғи эди. Бу даврда оддий мис идиштовоқлар шаҳар аҳолиси кенг табақаларининг турмушига кириб борган эди. М. С. Массон Петроград Эрмитаж маданият ва санъат тарихи бўйича ёдгорликлар коллекцияси орасида бронзадан қилинган катта иккита шамдон борлигини ва булар шахсан Амир Темурнинг буюртмаси бўйича моҳирона тайёрланганлигини айтади.

XV-XVI асрлар ёзма манбалари, хусусан, М. С. Массон археологик қазилмаларига кўра, турли шаклдаги шиша идишлар, кўзачалар, қадаҳлар, дори солинадиган идишлар, пардоз ашёлари ва бошқа рўзғор буюмлари кенг истеъмолда бўлган. Гўри Амир мақбарасида ва Улуғбекнинг шаҳар ичкарисидаги саройида махсус тайёрланган рангли ойналардан фойдаланилган.

Ўрта Осиёда ёғоч ўймакорлиги кенг тарқалган. Энг яхши усталар ёғоч ўймакорлиги билан шуғулланишган, бадиий нақшлар солинган эшиклар, панжаралар, устунлар тайёрлашган.

Қоғоз ишлаб чиқариш Самарқанд ҳунармандчилигида алоҳида ўрин тутади. Самарқанд атрофидаги Сиёб соҳилларида қоғоз ишлаб чиқарадиган махсус устахоналар бўлган.

XIV аср охири ва XV асрда Самарқанднинг бошқа давлатлар билан иқтисодий ва маданий алоқаларининг кучайиши натижасида бошқа мамлакатлардан истеъмол моллари олиб келиш кучайди. Ажнабий усталарнинг қимматбаҳо буюмлари ва ҳунармандчилик маҳсулотлари бадавлат шаҳарликларнинг эҳтиёжини қондирган. Ўрта Осиё шаҳарлари бозорларида ўзга юртларнинг газмоллари, уй-рўзғор буюмларини кўриш мумкин эди.

Амир Темур замонида ҳунармандлар Ўрта Осиё шаҳарлари маданий табақасини ташкил этувчи кишилар гуруҳига кирар эди. XV-XVI асрдаги шоирлар, олимлар, мусиқачилар, муаррихларнинг муайян бўлаги бадавлат ҳунармандлар ва майда савдогарлар орасидан етишиб чиққан эди.

КЎҲНА ИПАК ЙЎЛИ орқали Ҳиндистондан Хитойга олиб борилган ип газламалар бу ерда ажабланарли таассурот уйғотган. Суғддан эса Хитойга гиламлар ва мазкур ўлкага ярашиқли диний маросимлар акс этган жун газламалар олиб борилган.

Ипак йўлида савдо биргина моллар билан эмас, балки маҳсулотлар билан ҳам бўлиб турган. Ҳиндистондан Хитойга фақатгина ип газламалар эмас, чигит ҳам олиб ўтилгани ҳақидаги маълумотлар бор. Лекин, Ўрта Осиёга чигит — пахта Ҳиндистондан келтирилганми ёки аксинчами, бу ҳақда ўйлашга тўғри келади.

Чорвадорлар ҳам карвон йўли фаолиятидан четда қолган эмаслар. Улар сурув-сурув қўй, йилқиларни Ипак йўли бўйлаб ҳайдаб, узлуксиз савдо-сотиқ қилганлар. Табиий шароитларга қараб, баъзи молларнинг яшаш тарзига қараб, ўша моллар савдо-сотиғи авж олган. Масалан, Турон пасттекислигида қўйлар ниҳоятда кўп парваришланган.

Амир Темур Мовароуннаҳрдан ўтган Ипак йўли чорраҳаларида янги шаҳарлар, қишлоқлар, меъморчилик обидалари барпо қилди. Кўҳна Ясси (Туркистон)да қад ростлаган буюк зот Хўжа Аҳмад Яссавий мақбараси маҳобатидан ҳамон юраклар ларзага келади. Шаҳрисабздаги Оқсарой, Самарқандда Шоҳизинда кўҳистонидаги мақбаралар, Бибихоним жомеъ масжиди, Гўри Амир мақбараси беш юз йилдан бери дунё халқлари назаридан тушмайди.

ИПАК ЙЎЛИ БЕКАТЛАРИДАН БИРИ ШОШ (Тошкент) яқинида Зангиота мақбараси ҳам XIV асрнинг 80-йилларида Амир Темур фатвоси билан қурилган. Улуғбек замонида таъмирлаш, безаш ишлари бажарилган. Меъморчилик комплекси Зангиота ва унинг аёли бўлмиш Анбарбиби мақбараларидан, мадраса-хонақоҳ, масжид, минора, шийпон, дарвозахона ва ҳовуздан иборат қурилган.

Манбаларда ёзилишича, Зангиотанинг исми аслида Ойхўжа ибн Тошхўжа бўлиб, шошлик (тошкентлик) тарихий шахс ҳисобланган. Тарихий битикларда Зангиота Аҳмад Яссавийнинг муриди, сўфий шоир Сулаймон Ҳаким ота Боқирғонийнинг шогирди эканлиги ва у милодий 1258 (ҳижрий 656) йилда оламдан ўтганлиги таъкидланади. Ривоятларга кўра, у чўпонларнинг пири, авлиё қиёфасида гавдаланади...

Тарихий маълумотлар шаҳодат беришича, иқтисодий-савдо ва маданий ҳамкорлик муносабатлари ўрнатиш учун Испания, Англия, Франция қироллари Амир Темурга бир неча бор мурожаат қилганлар. Айни маҳалда соҳибқирон бу қиролларга хайрихоҳлик ила ёзилган жавобномалар, совға-саломлар йўллаган.

Испанич-Кастилия қироли Генрих III элчиси Рюи Гонзалес Клавихонинг Амир Темур саройига ташрифи, унинг Ўрта Осиё, Самарқанд билан Оврупо мамлакатлари ўртасида савдо ва ҳамкорлик муносабатлари тўғрисидаги саъй-ҳаракатларининг ўзи энг яхши тарихий далилдир.

Клавихо фаранглик (оврупolik), Хитой, Ҳиндистон, Татаристон ва бошқа элчилар шарафига Амир Темур ўзи барпо этган Боғи Нав, Боғи Дилкушо, Боғи Баландда уюштирган зиёфатлари, тўй-ҳашамлари, сайллари, меҳмонларга кўрсатилган иззат-икром ҳақида қизиқарли иншолар битади...

Амир Темур 1405 йил қишда Хитой юришига отланган бир дамда — Сирдарёдан ўтиб Ўтрор шаҳри остонасида тўсатдан вафот топди... Интиҳосига етмаган Хитойга юришидан кўзланган мақсад VIII асргача бўлганидек — Шарқ билан Ғарбни боғлаган савдо йўлини яна Ўрта Осиёга буриб юбориш, Мовароуннаҳр ва Хитой иқтисодий-маданий алоқаларини тиклаш эди... «Мамлакат ўз соҳибқиронисиз жони суғуриб олинган танага ўхшаб қолади. Жонсиз тана унинг ҳалокати билан баробар бўлади». Агар эсласангиз, Амир Темур бу каломни навқирон йигитлик йилларида кўп такрорлар, туғилиб ўсган она юрти Кеш қўлдан кетаётган қалтис дамда тоғойи Ҳожи Барлосга айтган, тоғаси қочқинликни бўйнига олган, бўлғуси соҳибқирон эса юрт ва халқ қайғусида душман ҳузурига қайтган эди...

Амир Темур хизматлари унинг замонида етишиб чиққан Улуғбек, Али Қушчи, Жомий, Навоий, Бобур, Беҳзод, Мирхонд, Хондамир каби Шарқ мутафаккирларининг бани башарга ҳадя этган бебаҳо маънавий мероси билан баҳоланади... Амир Темур хизматлари Ўрта аср Уйғониш даврида Ўрта Осиёда меъморчилик, адабиёт ва санъат беқиёс тараққий этгани билан баҳоланади...

Ғулом ҒАФУРОВ.

Иқрор

ЎН САККИЗ ЁШЛИ МИЛЛИОНЕР

УНИ ДАСТАВВАЛ кўрган киши бунга сира ишонмайди. Ўрта бўй, озғин, қорачадан келган, кўринишидан соддароқ бу йигитчани «миллионер» дейишса, кўнгилдан шундай гап кечади: «Миллион кўчада қоптими, бу ёш бола-ку». Рост, у чиндан ҳам ёш. Бор-йўғи 18 да. Лекин унинг бой-бадавлатлиги ёлғонмас, ҳақиқат. Оддий мисол: тагида «ГАЗ-24» машина. Ўтган йилнинг февралида бошлаган ҳашаматли уйини кўрсангиз, ҳайратга тушасиз. Шундай катта, шундай салобатлики...

— Исмим Шуҳрат, — дейди у, — фамилиямни айтишим шарт эмас. Чунки, Деновда ҳамма танийди. Тўғри, бу ерда мен тенги ёшлар ичида «ўзини тутиб олганлар» унча кўп бўлмаса-да, «бақувватлар» шундай кўпки, уларга тенглашиш осон эмас.

— **Келишганимиздек, очиқчасига суҳбатлашсак. Ўзингиз ҳақингизда батафсилроқ гапириб берсангиз. Ва албатта, қандай қилиб бойиётганингиз ҳақида ҳам бирдан сўраб қўя қолай...**

— Гап йўқ. Ўйлайманки, ўзимни керагича таништирдим. Исмимни, манзилимни яширганим йўқ. Энди чўчийдиган замонлар ўтди чоғи. Шундай бўлгани рост бўлсин! Ахир ҳозир «яшаш» формуласи ўзгарди. Бўлмаса олдин... Ҳа, ҳа, ўзим ҳақимда: оддий одамларнинг фарзандиман. Отам устачилик билан шуғулланади. Онам ўзимни ҳам қўшсам, ўн нафар болани ўстираман деб, уйдан чиқмаган аёл. Ўзим 8-синфгача мактабда ўқидим. Кейин муаллимларим СПТУга — тракторчилар тайёрлаш курсига ўқишга юборишди. Рости, ўзимнинг ҳам мактабда ўқигим келмай қолганди.

— **Нега энди?**

— Билмадим. Тўғриси, муаллимларим хафа бўлишмасину, мактаб жонимга тегиб кетувди. Хуллас, СПТУда ҳам, худди мактабдагидек, яхши ўқимадим. Кейин уни ҳам ташладим. Ахир, тракторчи бўлиш учун ҳам одам сал-пал темир-терсакка қизиқиши керак-ку. Ишонасизми, ҳеч қайси касбга меҳр қўёлмадим. Ким билади, эҳтимол бунга улгурмагандирман. Бекор юрдим. Уйдагилар, аниқроғи, отамнинг қистови билан бир ошпазга ёрдамчи бўлиб ишга кирдим. Умримда бир дона пиёз ҳам тўғрамагандим. Бу иш ҳам ёқмади. Лекин бир-икки ойда қўлим анча ишга келиб қолди. Аммо неча бор бармоқларимни, тирноқларимни кесиб олганимни сўраманг. Айниқса, мен шогирдликка тушган ошпаз инжиқ ва номард чиқиб қолди. У эрталабдан-кечгача ишлатар, кунлик фойдадан бир тийин ҳам бермасди. Э, боре, деб ўзим шаҳарнинг бир чекасида манти пишириб сота бошладим. Кейин кабоб сотдим. Икки йил шундай ўтди. Уйдагиларнинг қийин аҳволи ўнгланди. Отам ҳам мени «дангаса, ишёқмас», деб қоймас, аксинча, менинг топармон-тутармон бўлиб қолганимдан хурсанд бўлар, мақтаб: «Оббо, сен-эй, аслида настояший повар экансан-ку», деб қўярди.

Ҳа, ўзимнинг ҳам юриш-туришим ёмон бўлмай қолди. Ҳар қалай кунда пул тушиб турарди-да. Яшириб нима қиламан, анча-мунча маблағ йиғиб олдим. Рости, мен ўзимнинг шунчалик «пухта» эканлигимни билмасдим. Ишим юриша бошлади. Мен шунда бир нарсани англадим: кўлингда пулинг бўлса, ишингнинг ҳам юриши осон бўларкан.

— **Йўғ-е, ҳамма нарса пулга боғлиқ эмасдир?**

— Нега энди, боғлиқ бўлганда қандоқ?! Аммо пул деган жониворни, ўзингиз билсангиз керак, «жони» бўлмайди. Уни топиш машаққату, исроф қилиш оппа-осон. Пулинг пул топмаса, эртага ярим йўлда қолиб кетасан. Шуни ўйлаб, чет элларга сафарга бориб кела бошладим. Албатта, саёҳатга эмас, нарса олиб келгани. У томонлардан арзонроқ олган молларни ўзимизда қимматроқ пуллашни йўлга қўйдим. Ана шундай қилиб, кароче, ўзимни батамом тутиб олдим. Қисқача шу.

— **Шу вақтгача қайси юртларга бориб келдингиз? Сир бўлмаса, кўрадиган фойдангиз қандай бўлди?**

— Икки марта Польша, тўрт марта Туркия, икки марта Хитой, бир марта Венгрия, уч марта Олмонияда бўлишга улгурдим. Кўрадиган фойдага келсак, ҳар хил. Масалан, бир марта Венгрияга бориб келишимга икки ҳафтадан кўпроқ вақт кетди. Лекин ана шу вақт ичида «бир ғилдирак» чўнтакка тушди.

— **Бир ғилдирак нимаси?**

— Юз минг-да!

— **Қанча вақт мобайнида бу қадар жаҳонгашталик қилишга улгурдингиз?**

— Ўтган бир йил ичида.

— **Ҳа, ҳозир хорижга сафар қилаётган сайёҳларнинг ҳаммаси ҳам дунё кўриш учун эмас, фақат нарса олиб келиш учун боришаётганга ўхшайди...**

— Ўхшайди эмас, худди шундай! Боя айтганимдек, ўн бир марта хорижга чиқдим. Кўрганим шу бўлдики, фақат биздагилар эмас, барча собиқ СССР таркибидаги жумҳуриятлардан бораётган сайёҳларнинг икки кўзи бозордаю-дўконларда бўлади.

— **Хорижга чиқишнинг ўзига хос сирлари, машаққатлари кўп бўлса керак?**

— Бунинг учун аввало кўп пул бўлиши керак. Ундан кейин қайси давлатга кетаяпсиз, у ёқданиманинг кўп ва қимматроқ кетишини аниқлашингиз шарт. Сўнг бу ердан турли нарсалар олиб борасиз. У ёқда пуллайсиз. Ўрнига бизга керакли ноёб моллар харид қиласиз. Оддий қоидаси шу. Лекин, савдо ишида жуда пишиқ бўлмасангиз, «тушиб қолишингиз» ҳеч гап эмас. Сабаби, фалон пул деб ўтирган молни талашиб-тортишиб, ярим баҳосига олишингиз ҳам, ёки алданиб қолишингиз ҳам мумкин. Машаққатлари ҳам етарлича. Биринчидан, ҳозирги пайтда, рэкетчилардан «қўрқмайдиган» киши сафарга чиққани маъқул.

— **Нега энди?**

— Ахир, то манзилга етиб боргунча, эсон-омон қайтиб келгунча, кам деганда 4—5 гуруҳ йўлтўсарларга дуч келинади. Сўраган чўтални бермасликнинг ҳеч иложи йўқ. Боиси, улар ҳеч нимадан, ҳеч кимдан қўрқмайдилар. Бўлмаса талантарожлик, зўравонлик билан эркин фаолият юритиш мумкин. Рэкетчилар ҳам ҳар хил ва турлича. Ва уларнинг «солиқлари» ҳам ғалати. Масалан, охирги сафаримиз Польшага ўтаётганда, бизнинг гуруҳга Московда рэкетчилар киши бошига 3 минг сўмдан сўрашди. Гуруҳ бошлиғи пулни ҳаммадан йиғиб топширгач, йўлда давом этишга ижозат берилди. Шу билан барча хавф-хатардан қутулдик, деб ўйласангиз, кўп ўтмай хом хаёл сурганингиз маълум бўлиб қолади. Энг замонавий автомашиналарда яна тўсатдан йўл тўсилади. Гуруҳ бошлиғи пилдираб бориб рэкетчиларга пешвоз чиқади. Шарт айтилган заҳоти бажарилади. Мабодо, бажарилмаса...

— **Сайёҳлар орасида аёллар ҳам кўп бўлади. Баъзи маънавияти сўқир аёллар эшитишимча, у ёқларда ҳам...**

— Ҳа, ўшанақаларни ҳам кўп кўрдим. Улар жирканч йўллар билан бўлса-да, арзимаган латта-путталарга учиб, бир неча кунлаб гуруҳдан ажралиб қолишади. Нима дейсиз, ундайлар жой танлашмайди.

— **Қайси мамлакат сизга қай жиҳатлари билан кўпроқ ёқди?**

— Олмонияда менга шаҳарларнинг озодалиги, одамларнинг ўта маданиятлилиги ёқди. Кўчалари олмосдай ярқирайди. Айниқса, савдо хизмати кўрсатадиганлари жуда маданиятли. Бир оғиз қўпол, ортиқча сўз айтишмайди. Дўконларида эса ҳамма нарса бор. Кўз қамашади. Бизнинг дўкондорлардан, сотувчилардан худо асрасин. Бир нарсани сўрашга қўрқасан «ҳозир жеркиб ташламасмикан» деб. Яна у ёқда биздагидек, бекорчи ёшларни учратмайсиз. Ҳатто мактаб ўқувчилари дарсдан кейин ўзлари пул топишаркан. Пул топиш дегани бу ҳар жиҳатдан улғайиш демакдир. Мен шунга ишондим. Масалан, мен ҳозир ўзимча сира 18 яшар эмас, каттароққа ўхшайман. Нарх-навога келсак, баъзи нарсалар биздагига нисбатан арзон. Масалан, кийим-кечак, техник электрон асбоб ускуналар. Лекин, озиқ-овқат маҳсулотлари анча қиммат. Дейлик, Польшада бир стакан сув ичиш —7 минг злотий, бизнинг пулда — 70 сўм, битта бўғирсоқ — 6 минг злотий, яъни 60 сўм туради. Ёки ҳожатхонага бир кириб чиқиш учун 20 минг злотий — 200 сўм тўлайсиз.

— **Сўнгги саволим шуки, бу гапларни айтишдан ҳавотирланмайсизми? Ахир баъзи бир миллионерлар жимгина, ўзини худди қашшоқлардек кўрсатиб юришибди-ку?**

— Йўқ, қўрқмайман. Негаки, менинг миллион-миллион пулим уйимда, сандиқда ётгани йўқ. Топганимиз ўз ўрнига сарф бўлади. Келажакда даромадимиз ошиб бораверса, ўзимизга ишончли ҳимоя топамиз деган ўйдаман. Режалар кўп. Ҳозирги пул топишдаги усулим албатта, вақтинча...

Абдурасул ЖУМАҚУЛ гурунглашди.
Сурхондарё вилояти.

СОЧЛАРИМ ТОЛИМ-ТОЛИМ...

Р. АКБАРАЛИЕВ фотоэтюди.

Луқма

«Билан» «Ва»га алмашса...

Наврўз тантаналари кутилганидан ҳам зиёда бўлди. Янги кун — янги йилимизни муносиб қаршилаш юзасидан режалаштирилган тадбирлар тўла-тўкис амалга оширилди. Айниқса, умумхалқ байрамини кутиб олиш мақсадида тузилган ва жонбозлик кўрсатиб ишлаган нуфузли комиссияларнинг фаолияти таҳсинга сазовор. Лекин ўзлигимизни англаш, миллий қадриятларимизни тиклаш мақсадида ҳаммамиз бир ёқадан бош чиқариб ҳаракат қилаётган вақтимизда, тановвул чоғида ошингиздан кўрмак чиқиб тишингизга урилганидек, кўзга яққол ташланадиган айрим нуқсонлар дилни ранжитар экан. Биз, бу ўринда, пойтахт кўчаларини «безаган» баъзи шиорларни назарда тутяпмиз.

Наврўзни бутун бўй-басти билан тиклашнинг, уни йўқлик қаъридан олиб чиқишнинг ўзи бўлмади, бу барчага аён. Хўш, шундай экан, нима сабабдан уни тирноққа олиб ёзишимиз керак? Байрам кунлари Усмон Носир кўчасидан ўта туриб, озиқ-овқат маҳсулотлари дўкони пешонасига осиб қўйилган шиор диққатимизни тортди: «Наврўз» — тинчлик, меҳнат ва ёшлик байрами». Ёки Тошкент тикувчилик ишлаб чиқариш бирлашмаси биносининг пештоқига назар ташласангиз, Наврўз сўзи тирноқ ичига олинганининг гувоҳи бўласиз. Бундай нуқсонлар, камчиликлари бўлган шиорларни шаҳримизнинг исталган хиёбони ёки майдонида, кўчаларида учратиш мумкин.

Йиллар давомида «ҳ» билан «х»нинг, «ў» билан «у»нинг фарқига бормай қўйганга ўхшаймиз. Акс ҳолда, осмонўпар «Тошкент» меҳмонхонасининг пештоқларига «Пойтахтимиз мехмонлари! Наврўз байрамингиз қутлуғ бўлсин!» Марказий универсал магазин пешонасига эса «Наврўз меҳр — оқибат миллатлароро (аслида миллатлараро) тотувлик байрами», деб ёзиб қўйилармиди?

Энди Пушкин кўчасининг биринчи уйга кираверишдаги шиорга назар ташланг: «Наврўз — баҳор — ассалом янги йил».

Буни қандай тушунса бўлади? Балки Ёзувчилар уюшмасининг собиқ биносига кўчиб ўтган республика қишлоқ хўжалик Фанлар академиясининг ходимлари тушунтириб беришар?

Марказий хиёбонда болаларнинг «Меҳржон» деб аталган истироҳат боғи бор. Унга кираверишда: «Байрамингиз билан» деб ёзиб қўйилибди. Она тилимизда, одатда, «билан» сўзи боғловчи сифатида ишлатилади. Энди ана шу «билан»нинг «ва» боғловчисини қўллаб кўринг. Хўш, бирор маъно чиқдими? Бу русча «С праздником» бирикмасининг айнан, сўзма-сўз қилинган таржимасидир. «Байрамингиз муборак бўлсин!» десак олам гулистон-ку, ахир! Боғ дарвозасидан ҳатлаб ўтишимиз ҳамоно «Наврўз баҳор ва меҳнат байрами» деган шиорга дуч келамиз. Ҳар қадамда ассалом Наврўз ибораси учрайди. Уни ёзган ҳаттотлар ассалом сўзидан сўнг вергул деб аталган тиниш белгисини қўйишни ҳаёлларига ҳам келтиришмаган.

Биз Тошкент кўчаларида кўзимизга тасодифан ташланган, ғашимизга теккан баъзи шиорларнигина мисолга келтирдик. Ўзбек тили давлат мақомини олганидан бери бундай пала-партишликлар, хатолар, лоқайдликлар ҳақида кўп ёзилди. Лекин мутасаддилар матбуот чиқишларига унча эътибор беришмаяпти. Наврўз умумхалқ байрамига тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш ҳукумат комиссиясининг якунловчи мажлисида юқоридаги каби камчиликлар шаҳар ҳокимлиги вакилларига айтилган ва улар бундай нуқсонларни тезда тузатишга ваъда беришган эди. Наврўз тантаналари тугаб ,унинг акс садоси тобора узоқлашиб бораётган шу кунларда ҳам бундай серхато шиорлар кўзга ташланаётгани дилни оғритади...

Баҳодир АБДУЛЛАЕВ,
ЎзА мухбири.

Газета саҳифаланаётганда

БАЛИҚ БОШИДАН...

Тадбиркорлик яхши касб. Аммо, ҳаммаси рисоладагидек бўлса. Бундан давлатимиз ҳам, тадбиркор ҳам наф кўрса.

Аммо, «Тадбиркор» кичик корхонаси директори Фарид Ёқубов бошқача йўл тутди. У «АД—60» маркали, давлат баҳоси 1 миллион 200 минг сўмлик дизель электр станциясини қўшни Туркманистонга яширинча олиб ўтаётганда божхона ходимларининг зийраклиги туфайли қўлга тушди.

Кейин нима бўлди, дерсиз? Директор ўз ёнидан етти ярим минг сўм жарима тўлади ва «АД—60» давлат ҳисобига мусодара қилинди.

ТУМШУҒИДАН ИЛИНИШДИ

Боғотлик С. Ражабов ва Қ. Мадаминовлар жуда пухта режа тузишганди. Яъни Хоразмдан ўн тонна гуручни олиб, узоқ Уфага равона бўлиш. У ёқда ҳар килосини беш юздан пуллаш мумкин. Демак икки шоввоз бир ҳафта ичида беш миллион сўмнинг эгаси бўлишади.

Гуруч ортилган «КамАЗ» машинасини вилоят чегарасида божхона ходимлари ушлашди. Уларда на рухсатнома бор эди, на бир баҳона.

Оқибатда ҳам ҳамёндан айрилдилар, ҳам тегишли жаримаин тўлашга мажбур бўлишди.

МУСТАҚИЛЛИК ҚЎРИҚЧИЛАРИ

Мустақил давлатнинг муҳим шартларидан бири — божхонадир. Зеро, божхонанинг нечоғли ишлашига қараб давлатга баҳо берилади. Бир йилдан сал ошган мустақиллигимиз эришган ютуқларда божхоначиларнинг ҳам хизматлари бор. Ана шу қаторда Қўқон шаҳар божхона пости хизматчилари ҳам юрт бойлиги нопок кимсалар томонидан четга олиб чиқиб кетилмаслиги учун астойдил жон куйдиришмоқда.

Ўтган йили 4 миллион 300 минг сўмлик молни ушлаб қолган эдик. Бу йилнинг дастлабки икки ойида эса 3 миллион сўмлик юрт насибаси республикадан чиқиб кетишининг олди олинди.

Ҳозир постимизда учта зобит ва 9 та кичик инспектор бор. Бу Қўқондек катта, ўзига хос, қолаверса, азалдан тижорат ишлари ривож топган шаҳар учун кам эмасми? Тасарруфимизга Қўқон станциясидан ташқари Қақир станцияси, шунингдек, Рапқон, Яйпан, Бувайда ҳудудлари ҳам киради. Табиийки, бундай шароитда барча жойда юз бераётган ҳолатларни назорат қилиб боришга тўла имкон йўқ. Ваҳоланки, олиб кетилган бир парча матоҳ ҳам халқ мулки. Транспорт воситалари билан таъминлаш ҳам янада яхшиланса, кўчма гуруҳлар тузиб, барча пост ва станцияларни доимий назорат остига олган бўлардик.

Яна бир масалага тўхталиб ўтишга тўғри келади. Қўқонда нима кўп — завод, фабрика кўп. Улар ўз территориялари ичигача темир йўлларини олиб киришган. Маҳсулотларини шу ернинг ўзида вагонларга юклаб, белгиланган жойга жўнатишади. Бу яхши. Лекин улар нима юклаяпти, орасида бошқа «юк»лар ҳам кетиб қолмаяптими? Темир йўл станциясида вагонларни қайтадан тушириб, текширув ўтказишнинг амалда иложи йўқ. Қанийди, ходимларимиз кўп бўлса-ю, корхоналар маҳсулот ортаётган пайтда доимо тепасида туриб, кузатиб борилса.

Баъзан поездларга милиция ходимлари ё милиция кийимидаги ғаламислар чиқиб, йўловчилар юкларини текшириб, буюмларини олиб қўйган ҳоллари ҳам юз бераяпти. Яқинда бу ҳолнинг олди олинади. Божхона хизматчилари махсус кийимга ўтишади. Республика раҳбарияти божхоначиларга жиддий эътибор қилишаяпти. Уларни ҳозирги мураккаб бозор шароитида ижтимоий ҳимоя қилиш учун кўплаб ғамхўрлик тадбирлари амалга оширилаяпти. Ходимларнинг маоши орттирилди. Бу эса бизни янада жон фидолик билан ишлашга ундайди.

Юқорида кўтарган масалалар эса азбаройи ишимизни тобора яхшилаш йўлидаги фикрлар. Таъбир жоиз бўлса, биз мустақил юрт дарвозаси қўриқчиларимиз. Мақсадимиз — юртимизга фақат соф ниятли кишилар келсин-у, юртдан бир тола ҳам четга чиқиб кетмасин.

Неъматжон КЕНЖАБОЕВ,
Қўқон шаҳар божхона пости бошлиғи.

ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАРИ УЮШМАСИ ТАРҒИБОТ МАРКАЗИ ВА ОРОЛ БОЛАЛАРИГА ЁРДАМ ЖАМҒАРМАСИ ОРОЛ БОЛАЛАРИГА БАҒИШЛАНГАН АДАБИЙ-БАДИИЙ ВА ПУБЛИЦИСТИК АСАРЛАР УЧУН ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Танлов учун 1990 йилдан 1993 йилнинг майигача матбуотда ёки китоб ҳолида эълон қилинган шеърий туркум, ҳикоя, очрек ва қўшиқлар қабул қилинади. Танлов натижалари Халқаро болалар куни 1-июнда эълон этилади. Ғолибларга қуйидаги совринлар берилади.

БИТТА БИРИНЧИ МУКОФОТ — 15 МИНГ СЎМ
ИККИТА ИККИНЧИ МУКОФОТ — (ҲАР БИРИ) 10 МИНГ СЎМДАН

УЧТА УЧИНЧИ МУКОФОТ — (ҲАР БИРИ) 5 МИНГ СЎМДАН

Бундан ташқари, фаол иштирокчилар учун рағбатлантирувчи мукофотлар ҳам берилади. Муваффақиятли чиққан деб топилган асарлар тўпланиб китоб шаклида чоп этилади.

Танлов ҳомийси «Бунёд» кичик корхонаси.

АСАРЛАР қуйидаги манзилда 1993 йил **27 майгача** қабул **қилинади.**

Тошкент, Туроб Тўла кўчаси, 1-уй, 3-қават.
Тарғибот маркази тел: 45-73-57, 45-75-07, 45-72-59.

Футбол оламида

ОЁҒИНГНИ СИНДИРАМАН

Бир яхшидан, бир ёмондан ном қолади дейишади. Аммо яхшилик билан донг тарата олмаганларга ёмонлик ҳам асқотиши мумкин экан. Италия чемпионатининг кўзга кўринган клубларидан бири «Торино» жамоасининг ҳимоячиси Паскуале Бруно шундай деб ўйларкан ва ўз ақидасига асосланиб майдонда ҳаракат қиларкан. «Брешиа» клуби билан учрашувда ваҳшийларча ўйнагани учун туринлик спортчи футболчилар касаба уюшмаси сафидан чиқарилиши ва катта миқдорда пул жаримаси тўлашга мажбур бўлиши эҳтимолдан йироқ эмас. Устигаустак бу қаттиққўл чоралар Брунонинг ҳимоядаги «ифлос» ўйинининг натижаси бўлибгина қолмай, унинг учрашувдан сўнг айтган гапларининг «мева»си ҳамдир.

Радучою «Торино» ҳимоячисини атайлаб қўпол ўйнаганликда айблади. Бунга жавобан Бруно хотиржамлик билан шундай деди:

— Мен Радучоюга «оёғингни синдираман» деб ваъда бергандим ва бунга бир неча бор уринганман. Ҳозирча майдонда қуролсиз бунинг уддасидан чиқа олмаганим учун хомтама бўлмасин. Ҳали «Магнум» маркали тўппончамни ишга солганимча йўқ...

Ҳимоячининг ушбу чиқиши телевидение орқали намойиш этилгани туфайли унинг мулоҳазалари мамлакат футбол доираларида анча шов-шувга сабаб бўлди.

«Жонми, ҳамён?!» ўрнига «Голми ё жон?!» деган таҳдидли саволга дуч келиш ҳам ҳеч гап эмас шекилли.

ЭҲТИЁТ БЎЛИНГ: ФУТБОЛ!

Футбол спорт турлари орасида энг хавфлиси экан. Бу фикрга дабдурустдан қўшилиш анча мушкул. Ахир, тоғ чанғиси, автомотоспорт, хоккей, регби, борингки, америкоча футбол каби янаям «хавфпироқ» турлар бор-ку, дейиш мумкин. Аммо Олмониядаги Кёльн спорт институтидек нуфузли даргоҳ ходимлари ўтказган тадқиқотларга ишонмасликка ҳам ҳаққимиз йўқдай. Ушбу институт олимлари бир қатор текширувлардан сўнг «футбол — жароҳат олиш борасида энг хавфли спорт тури» деган хулосага келишди. Олимлар ҳаммаси бўлиб спортчиларнинг 50 минг жароҳатларини ўрганиб чиқиб, шу фикрни эълон қилишди.

Тадқиқотлар кўрсатишича, спортдаги барча жароҳатларнинг 70 фоизи спортнинг қуйидаги тўрт тури билан шуғулланувчилар томонидан олинаркан: футбол — 49 фоиз, қўл тўпи — 15 фоиз, волейбол — 6 фоиз ва баскетбол — 2 фоиз. Айниқса, спортчиларнинг бўғинлари кўп жароҳатланаркан. Шуларнинг 60 фоизи волейболда, 34 фоизи эса футболда орттириларкан. Футболдаги барча жароҳатларнинг 28 фоизи тиззага, 8 фоизи эса бошга тўғри келаркан.

УРУШ ВА ТИНЧЛИК

Ҳозирга қадар «Футболнинг тарихдаги ўрни хусусида» мавзуида бирон-бир жиддий илмий иш ёзилгани . номаълум. Аммо унинг тарихга гоҳо-гоҳо ўз таъсирини ўтказиб туриши — шубҳасиз. Мисолларга мурожаат қилиб кўрайлик.

Нигерияда фуқаролар уруши давом этаётган бир пайтда мамлакат пойтахти Лагос шаҳрига бразилиялик футболчилар жаҳон футболининг қироли Пеле билан биргаликда ташриф буюришади. Натижада қонли урушга чек қўйилади. Чунки одамлар жанггоҳларга эмас, балки футбол томоша қилгани ўйингоҳга келишади.

Бироқ футбол урушларни тўхтатибгина қолмасдан, низоларнинг келиб чиқишига, авж олишига сабабчи бўлишга ҳам қодир. 1970 йилги жаҳон чемпионати олдидан саралаш ўйинларининг навбатдаги босқичида иштирок этиш ҳуқуқи учун Гондурас ва Сальвадор терма жамоалари рақобатлашишарди. Ҳал қилувчи учрашувда сальвадорликларнинг қўли баланд келади. Хафа бўлган гондурасликлар ўйин ҳақидаги фикрларини ва эътирозларини ўта кескин тарзда ифодалайдилар. Оқибатда 1969 йилнинг 13 июлида Сальвадор Гондурасга уруш эълон қилади. «Футбол» уруши номи билан тарихга кирган бу низо беш кундан сўнг тўхтатилган.

Мирзаҳаким ТЎХТАМИРЗАЕВ тайёрлади.

Келгуси сонда:

- ИСТИҚБОЛГА ҚАРАТИЛГАН НИГОҲ
- УНУТИЛГАН МЕЪЁР

Бош муҳаррир: Жаббор РАЗЗОҚОВ

Таҳрир ҳайъати: М.АБДУСАМАТОВА, А.АҲМЕДОВ (*бош муҳаррир ўринбосари*), Н.ЖАЛИЛОВ, К.ЖУМАНИЁЗОВ, К.РАҲИМОВ, З.РИХСИЕВ (*масъул котиб*), Қ.ЭШМАТОВ.

Таъсис этувчилар:
ЎЗБЕКИСТОН ЁШЛАР ИТТИФОҚИ МАРКАЗИЙ ҚЎМИТАСИ
ва
"ТУРКИСТОН" ИЖОДИЙ ЖАМОАСИ

газета 1925 йил 8 февралдан "Ёш ленинчи" номи билан чиқа бошлаган.

ТАҲРИРИЯТ:
хатлар ва оммавий ишлар — 32-56-57; ёшлар сиёсати ҳамда фан ва халқ таълими — 32-57-93; ижодкор ёшлар — 32-57-52; иқтисод, қишлоқ ёшлари, спорт ва ватанпарварлик — 32-55-81; ахборот ва бадиий безаш — 32-53-98; тижорат — 32-58-48; қабулхона — 32-56-58.

МАНЗИЛИМИЗ:
700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32-уй.
Нашр кўрсаткичи: 64607

Газетамиз ҳафтанинг сешанба, пайшанба, шанба кунлари чиқади.

Қўлёзмалар ҳамда суратлар муаллифларга қайтарилмайди ва таҳлил этилмайди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Маҳкамасининг Ишлар бошқармаси ҳузуридаги «Шарқ»нашриёт-матбаа концернининг босмахонаси. Манзилгоҳи: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй. 1 2 3 4 56

Рўйхатдан ўтиш тартиб № 00130 Буюртма Г—179. 64052 нусхада босилди, ҳажми — 2 босма табоқ. Офсет усулида босилган, қоғоз бичими А—2. Босишга топшириш вақти — 21.00. Босишга топширилди. — 20.00.